

เว็บไซต์ยูทูบ (ภาษาไทย) กับการสื่อสารความเกลียดชัง

มัทนา นันทา

พิรงรอง รามสูต

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของเว็บไซต์ยูทูบในฐานะสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการผลิตและการแพร่กระจายการสื่อสารความเกลียดชังในบริบทออนไลน์ 2) เพื่อสำรวจสถานการณ์การสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อในยูทูบ 3) เพื่อทำความเข้าใจทัศนคติของผู้เข้าข่ายเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อในเว็บไซต์ยูทูบ และ 4) เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่มีส่วนบ่มเพาะการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อในสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า การผลิตและการแพร่กระจายข้อมูลบนเว็บไซต์สามารถทำได้ง่ายและรวดเร็ว ประเด็นการโจมตีหลักของฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองสามารถแบ่งได้เป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ 1) กลุ่มคนเสื้อแดงพรรคเพื่อไทยและระบอบทักษิณ ประเด็นที่ใช้จุดประกายความเกลียดชังคือเรื่องความไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ถูกเหยียดหยามว่ากลุ่มคนเสื้อแดงโง่ และเป็นกลุ่มที่ใช้ความรุนแรงในการชุมนุม และ 2) กลุ่มคนที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามเสื้อแดงและสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ โดยมีประเด็นของการถูกโจมตีว่าคัลลิ่งเจ้า มาดกรรมประชาชน และมีการกระทำ

มัทนา นันทา (นศม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556) และ พิรงรอง รามสูต (Ph.D., (Communication Studies Simon Fraser University, 2000) ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “เว็บไซต์ยูทูบ (ภาษาไทย) กับการสื่อสารความเกลียดชัง” ของมัทนา โดยมี ผศ.ดร. พิรงรอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้รับการประเมินผลการสอบวิทยานิพนธ์ในระดับดีมากในกลุ่มวิชาวารสารและสารสนเทศ จากคณะกรรมการวิชาการบัณฑิตศึกษา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2556 และได้รับการสนับสนุนจาก สกว. ภายใต้โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว.ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ และ “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สองมาตรฐานเอาเปรียบประชาชน ในส่วนของฐานความเกลียดชังเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อ พบประเด็นการโจมตีศาสนาและหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ถูกเหยียดหยามวิถีปฏิบัติของชาวมุสลิม และเหมารวมบนฐานอคติว่าชาวมุสลิมเป็นกลุ่มบุคคลที่นิยมการใช้ความรุนแรง การวิเคราะห์เนื้อหาในเว็บไซต์ยูทูปพบคลิปวิดีโอที่มีระดับความร้ายแรง รูปแบบการสื่อสารความเกลียดชัง และกลยุทธ์การสื่อสารความเกลียดชังในระดับและรูปแบบที่แตกต่างกัน ผลการสัมภาษณ์ พบว่าการสื่อสารความเกลียดชังที่ปรากฏในเว็บไซต์ยูทูป หรือแม้กระทั่งสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ โดยตัวเองไม่ได้มีพลังมากเพียงพอที่จะทำให้ผู้รับชมเนื้อหาที่เป็นการสื่อสารความเกลียดชังถูกชักชวนมาให้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกโจมตี ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความน่าเชื่อถือของสื่ออินเทอร์เน็ตและการเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตในสังคมไทย นอกจากนี้ สื่ออินเทอร์เน็ตไม่ได้เป็นสื่อประเภทเดียวที่คนในสังคมเปิดรับ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ การเมือง ศาสนา สันติวิธี และสื่อใหม่ พบว่า บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์มีส่วนบ่มเพาะการสื่อสารความเกลียดชังทั้งนี้ ในส่วนของความเกลียดชังเรื่องการเมือง มีบริบทของความคิดกระแสหลักเกี่ยวกับ

1. ความเป็นไทย (Mainstream Thought on "Thainess")

2. ความขัดแย้งเรื่องชนชั้นในสังคมไทยเป็นตัวกระตุ้นความเกลียดชัง ขณะที่เรื่องศาสนา มีปัจจัยด้านบริบทได้แก่

- 1) ความเข้าใจแบบเหมารวมเกี่ยวกับศาสนาอิสลามตั้งแต่อดีต
- 2) การสร้างภาพมุสลิมในฐานะศัตรูของโลกตะวันตก
- 3) กระแสความหวาดกลัวศาสนาอิสลาม (Islamophobia) ในโลกตะวันตก
- 4) สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
- 5) ความคิดกระแสหลักเกี่ยวกับความเป็นไทย

(Mainstream Thought on "Thainess")

เป็นปัจจัยเร่งการสร้างความเกลียดชัง

คำสำคัญ : การสื่อสารความเกลียดชัง ยูทูป เว็บ 2.0 สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

This research has the following objectives: 1) to study the technological attributes of YouTube that may affect the production and dissemination of hate speech in the online sphere; 2) to explore the situation of online hate speech in the areas of politics, religion, and belief systems; 3) to seek the attitudes of those who may fall into the target groups of hate speech in the areas mentioned; and 4) to study the socio-historical context that may incubate hate speech in these areas. The research finds that content production on YouTube offer high flexibility in terms of speed, meshing of content in multimedia form, replicability and usability of content across different media platforms. Meanwhile, YouTube content is also easily searchable, retrievable, and accessible through search engine mechanism and network compatible devices, while having long sustenance for constant access and views. Based on the political content in the studied clips, two target groups or basis of hate could be delineated: 1) the targets from two opposing fronts – the red-shirted camp which consists of the UDD, the Puea Thai Party, and supporters of former prime minister, Thaksin Shinawatra, and the anti-red-shirted camp which consists of the Democrat Party, and those who hold hostile views against the elements in the red-shirted camp. The main points of attack for the former are disloyalty to the monarch, contemptuous stupidity, and inclination to violence while the points of attack for the latter usually revolve around blind fanaticism of the monarchy, the alleged use of violence against protesters, and tendency towards practicing double standard. As for the religious content in the studied clips, the main targets are Muslims with the main basis of hate revolving around Islamic

teachings, lifestyle, and usual stereotypes about the traits towards violence. According to the results from the content analysis, the study finds a range of severity of hate speech, the mode of communicating hate via the YouTube website, and the strategy in creating hate speech. As for the in-depth interviews, the study finds that interview subjects who are usual targets of hate feel that hate speech on YouTube does not necessarily lead to physical violence. In addition, the interview results with experts in the mentioned field find that socio-historical context which may have contributed to fostering political hate speech are:

- 1) Mainstream thought on "Thainess, and
- 2) Class conflict.

Meanwhile, those that may have contributed to the spread of religious hate speech are

- 1) Generalized perception of Islam from the past
- 2) An image of Islam as an enemy of the West,
- 3) Islamophobia in the Western World,
- 4) Insurgency crisis in the three Southernmost provinces, and
- 5) Mainstream thought on "Thainess."

Keywords: Hate Speech, YouTube, Web 2.0, Social media

บทนำ

องค์ความรู้ในเรื่องการสื่อสารความเกลียดชังได้รับความสนใจศึกษาอย่างกว้างขวางในต่างประเทศมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว ซึ่งแรงผลักดันในการศึกษาที่สำคัญเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในบางประเทศ โดยเหตุการณ์ที่ถือเป็นหมุดหมายในประวัติศาสตร์เมื่อกล่าวถึงการสื่อสารความเกลียดชัง คือ เหตุการณ์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในประเทศรวันดา (Rwandan Genocide)¹ สำหรับสังคมไทยเริ่มรู้จักกับการสื่อสาร

ความเกลียดชังเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (กลุ่มเสื้อเหลือง) เริ่มชุมนุม สืบเนื่องมาถึงช่วงที่มีการชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่มคนเสื้อแดง ในปี พ.ศ.2553 เป็นต้นมา ในช่วงเวลาดังกล่าว คนในสังคมไทยเลือกข้างแบ่งขั้วกันอย่างชัดเจน และการสื่อสารความเกลียดชังถูกนำมาใช้ในฐานะเครื่องมือกระตุ้นเร้าและปลุกเร้าให้เกิดความเกลียดชังฝ่ายตรงข้าม ซึ่งถูกทำให้ถือว่าเป็นศัตรูทางการเมือง เมื่อการสื่อสารความเกลียดชังถูกใช้อย่างแพร่หลายทำให้เกิดข้อกังวลถึงผลกระทบที่เกิดจากการใช้การสื่อสารความเกลียดชัง นี่จึงเป็นที่มาที่ทำให้คนในสังคมไทยเริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าว ซึ่งการศึกษาการสื่อสารความเกลียดชังไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากมันไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว หากแต่ถูกแวดล้อมด้วยบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ ซึ่งบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันทำให้ "ประเด็นความเกลียดชัง" มีความแตกต่างกันด้วย ความแตกต่างดังกล่าวทำให้การศึกษาเรื่องการสื่อสารความเกลียดชังมีแง่มุมที่หลากหลาย และซับซ้อนในตัวเอง จะพบว่าประเด็นที่มีการถกเถียงกันอยู่เสมอมี ดังนี้

1. ประเด็นเรื่องนิยามของการสื่อสารความเกลียดชัง
2. ประเด็นเรื่องเส้นแบ่งระหว่างเสรีภาพในการแสดงออกกับการสื่อสารความเกลียดชัง
3. ประเด็นเรื่องการสื่อสารความเกลียดชังกับการใช้ความรุนแรง
4. ประเด็นเรื่องการรับมือและจัดการกับการสื่อสารความเกลียดชัง

ประเด็นที่มีการถกเถียงกันข้างต้นยังคงมีความไม่ชัดเจนอยู่มาก แต่ความไม่ชัดเจนดังกล่าวกลายเป็นโอกาสที่จะได้มีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ความรู้ในเรื่องการสื่อสารความเกลียดชังต่อไป โดยในงานนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่เข้าข่ายว่าจะเป็นการสื่อสาร

¹ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในประเทศรวันดาในปีค.ศ. 1994 มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 500,000 คน โดยในจำนวนนั้นเป็นประชาชนชาวทุตซีจำนวนมาก และในระหว่างเหตุการณ์การฆ่ากันระหว่างเผ่าทุตซีกับเผ่าทูตซี มีการปลุกเร้าด้วยการสื่อสารความเกลียดชังทางสถานีวิทยุและหนังสือพิมพ์ทุกวันว่าอีกฝ่าย "ไม่ใช่คน เป็นแมลงสาบ เป็นสัตว์รบกวน การบีบแมลงสาบจึงไม่บาป" (สารคดี, 2551: ออนไลน์)

ความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อในบริบทของสังคมไทยด้วยสาเหตุเพราะในประเทศไทย ความขัดแย้งในประเด็นการเมืองและประเด็นที่มีศาสนา/ลัทธิความเชื่อมาเกี่ยวข้องนั้นเป็นความขัดแย้งชนิดที่ถึงตาย (Deadly Conflict) เหมือนกัน

หากพิจารณาจากนิยามของการสื่อสารความเกลียดชังที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ พบว่าจะเน้นไปที่ฐานความเกลียดชังเรื่อง ศาสนา เชื้อชาติ เพศ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทย ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีความขัดแย้งทางการเมืองที่ค่อนข้างแหลมคม ความร้ายแรงของสถานการณ์สะท้อนผ่านจำนวนผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ โดยพบว่าเฉพาะช่วงเหตุการณ์ “เมษา-พฤษภา 53”² มีผู้เสียชีวิตจำนวน 91 คน ในจำนวนดังกล่าว เป็นทหารและตำรวจของรัฐจำนวน 11 คน นักข่าวสำนักข่าวต่างประเทศเสียชีวิต 2 คน นอกจากนี้ยังมีผู้บาดเจ็บจากเหตุการณ์ดังกล่าวรวมทั้งหมดประมาณ 1,800 คน (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ), 2553: 18) ความเข้มข้นของสถานการณ์ความขัดแย้ง ทำให้ประเด็นทางการเมืองสามารถถูกจัดเป็นหนึ่งในฐานความเกลียดชังที่สามารถนำมาใช้ในการสื่อสารความเกลียดชังได้ ดังที่ ชาญชัย ชัยสุขโกศล กล่าวไว้ในรายงานวิจัยเรื่อง “Hate Speech และข้อมูลที่อันตราย : ทางเลือกวิธีตอบโต้ทางการเมือง” ว่า “แม้โดยปกติแล้ว Hate Speech ใช้ประเด็นสีผิว เชื้อชาติ ศาสนา และเพศ เป็นแกนหลัก แต่ก็สามารถ

ขยายครอบคลุมได้ทั้งประเด็นชนชั้น ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อุดมการณ์ ฯลฯ” (ชาญชัย ชัยสุขโกศล, 2554: 4)

นับตั้งแต่หลังเหตุการณ์รัฐประหารโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (ซึ่งภายหลังแปรสภาพมาเป็นคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ หรือ คมช.) ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 สังคมไทยถูกแบ่งออกเป็นสองขั้ว เสือเหลือง” เสือแดง รักเจ้า-ลืมเจ้า ฯลฯ ซึ่งคู่ขั้วทางการเมืองเหล่านี้ต่างพยายามที่จะสร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายของตนเอง วิธีการหนึ่งที่ใช้ในการสร้างความชอบธรรม คือ การลดทอนความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งการสื่อสารความเกลียดชังได้ถูกนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว ในช่วงเวลาที่ความขัดแย้งทางการเมืองทวีความเข้มข้นขึ้นนั้น พบว่ามีความพยายามในการโจมตีศัตรูทางการเมืองผ่านสื่อต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อออนไลน์เป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น งานของโครงการมีเดียมอนิเตอร์ มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษาที่ศึกษาปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่ามีการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟสบุ๊ก และทวิตเตอร์ เพื่อการสื่อสารทางการเมืองอย่างกว้างขวาง โดยเมื่อพิจารณาในส่วนของเฟสบุ๊กจะพบว่า ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา นั้น กลุ่มที่ณรงค์ทางการเมืองในเฟสบุ๊กจำนวนมากที่สุดเป็นกลุ่มต่อต้านเสื้อแดง ซึ่งจะพบการใช้ภาษาที่หยาบคาย รุนแรง และมีลักษณะของ

² ในช่วงเดือนเมษายน - พฤษภาคม พ.ศ. 2553 อยู่ในช่วงที่กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) บุกหลักชุมนุมอยู่บริเวณสะพานผ่านฟ้าลีลาศ ถนนราชดำเนินและบริเวณสี่แยกราชประสงค์ เพื่อขับไล่รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (กลุ่ม นปช. มีการชุมนุมหลายครั้ง นับตั้งแต่เกิดการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 แต่การชุมนุมครั้งใหญ่ที่ทำให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมากถึงขั้นเป็นการจลาจลในพื้นที่กรุงเทพมหานคร คือ 1) การชุมนุมขับไล่รัฐบาล ในวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2552 ในการชุมนุมดังกล่าว รัฐบาลต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินขึ้นร้ายแรง และใช้กำลังทหารปิดล้อมผู้ชุมนุม โดยการชุมนุมดังกล่าวยุติลงในวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2552 และ 2) การชุมนุมใหญ่ของกลุ่ม นปช. ในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะยุบสภา โดยเริ่มชุมนุมตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2553) จากรายงานฉบับสมบูรณ์คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) กรกฎาคม 2553 - กรกฎาคม 2555 ชี้ให้เห็นว่าในช่วงเดือนเมษายน - พฤษภาคม พ.ศ. 2553 มีการใช้ความรุนแรงทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง จากทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ จากฝ่ายผู้ชุมนุมเสื้อแดง และจากบุคคลไม่ทราบฝ่าย (ซึ่งถูกเรียกว่า คนชุดดำ) เช่น การวางระเบิดสถานที่ราชการ สถานีโทรทัศน์ ห้างสรรพสินค้าต่างๆ การยิงอาวุธสงครามเข้าไปในสถานที่ราชการ การปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ทหารและผู้ชุมนุม เป็นต้น (คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ, 2555)

การประณามและประจานกลุ่มคนเสื้อแดงที่แสดงความคิดเห็นในลักษณะที่ส่อเสี่ยงต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ แผลงไปกับการใช้ภาษาระดับสุภาพทั่วไป งานวิจัยนี้ได้สรุปว่า การสื่อสารทางการเมืองในเฟซบุ๊กนั้นมีลักษณะที่รุนแรง แบ่งแยก แบ่งฝ่ายชัดเจน มีการใช้คำคำทอ ใช้การประณาม หรือวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายตรงข้ามอย่างรุนแรง ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวมีการปิดท้ายไว้ว่า “อาจถือว่เป็นพื้นที่ที่มีข้อความสื่อสารในเชิงสมานฉันท์และสร้างความเกลียดชังไปพร้อมๆ กัน” (โครงการกลไกสื่อมวลชนศึกษา เพื่อสุขภาวะ มุลินธิสื่อมวลชนศึกษา, 2553: 12)

นอกจากนี้ ประเด็นเรื่องศาสนาในสังคมไทยก็เป็นอีกประเด็นที่มีความอ่อนไหวอย่างมากเช่นเดียวกัน เห็นได้จากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยจากรายงานของสำนักข่าวอิศราระบุว่า สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2555 พบว่ามีผู้ได้รับผลกระทบรวม 13,085 เหตุการณ์ ส่งผลให้มีจำนวนผู้เสียชีวิตรวม 5,469 รายและมีผู้บาดเจ็บจำนวน 9,653 ราย (มุลินธิปริตริช เอแบร์ท, 2557: ออนไลน์) สถานการณ์ความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้น เกิดจากหลายสาเหตุประกอบกันขึ้นเป็นความขัดแย้งที่มีความซับซ้อนและแหลมคม เช่น สาเหตุเรื่องประวัติศาสตร์การถูกกดขี่และเลือกปฏิบัติที่รัฐไทยตั้งแต่อดีตกระทำต่อชาวมลายูมุสลิม สาเหตุด้านความยากจนและการพัฒนาที่ล่าช้า สาเหตุเรื่องผลประโยชน์ที่บางฝ่ายได้รับจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ดังเช่นที่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เรียกว่าเป็น “อุตสาหกรรมความไม่มั่นคง” เป็นต้น (โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ (DSJ), 2555: ออนไลน์) ซึ่งในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งรุนแรงอย่างในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หากถูกปลุกเร้าด้วยการสื่อสารความเกลียดชัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่กระทบต่อศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือ ก็อาจทำให้ความขัดแย้งลุกลามใหญ่โตได้

ในส่วนของพื้นที่การศึกษา งานวิจัยนี้เลือกศึกษาในพื้นที่เว็บไซต์ยูทูป (YouTube) โดยเว็บไซต์ยูทูปเป็นเว็บไซต์วิดีโอแชร์ริง (Video Sharing) ที่ได้รับความนิยมทั่วโลก เว็บไซต์ยูทูปนั้นเปรียบเสมือนเหรียญสองด้าน ด้านหนึ่งเป็นด้านที่ถูกมองว่าเป็นด้านแห่งการสร้างสรรค์ ในขณะที่อีกด้านหนึ่งอาจถูกมองได้ว่าเป็นด้านแห่งการทำลาย ในด้านที่ถูกมองว่าเป็นด้านแห่งการสร้างสรรค์นั้น จะพบว่าเว็บไซต์ยูทูปถูกใช้ประโยชน์ในแวดวงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวงการการเมือง การโฆษณา การตลาด สื่อสารมวลชน ฯลฯ รวมไปถึงเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้คนเล็กคนน้อยได้พูดด้วยเสียงของตัวเอง อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งก็ถูกใช้เป็นช่องทางในการสร้างและแพร่กระจายการสื่อสารความเกลียดชัง (Hate Speech) กรณีที่ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นอภิปรายในเรื่องการสื่อสารความเกลียดชังบนเว็บไซต์ยูทูป ที่สำคัญ คือกรณีที่ชาวมุสลิมในหลายประเทศประท้วงต่อต้านคลิปภาพยนตร์เรื่อง Innocence of Muslims ซึ่งมีเนื้อหาดูหมิ่นศาสดามุฮัมมัด ศาสดาของศาสนาอิสลาม ซึ่งเหตุการณ์การประท้วงที่นำมาสู่การใช้ความรุนแรงในหลายประเทศนั้น เริ่มต้นจากในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2012 ได้มีบุคคลผู้ใช้ชื่อว่า “ambacile” อัปโหลดคลิปภาพยนตร์เรื่องนี้ขึ้นบนเว็บไซต์ยูทูป โดยใช้ชื่อคลิปว่า “ชีวิตจริงของมุฮัมมัด” ความรุนแรงเริ่มปะทุขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 2012 เมื่อคลิปภาพยนตร์ดังกล่าวได้รับการแปลเป็นภาษาอารบิก และมีชาวอิหร่านหนึ่งนำไปเผยแพร่ต่อในชุมชนออนไลน์ของประเทศตนเอง ต่อมาสถานีโทรทัศน์ของประเทศอิหร่านก็ได้นำไปเผยแพร่ต่อ จากจุดเริ่มต้นเพียง 14 นาทีที่คลิปวิดีโอถูกอัปโหลดขึ้นบนเว็บไซต์ยูทูป และถูกแบ่งปันต่อในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์และสื่อกระแสหลัก ได้นำมาสู่เหตุการณ์ความรุนแรงที่ยากเกินกว่าจะควบคุมได้ เช่น ในเบงกาซี ประเทศลิเบีย การประท้วงดำเนินไปและมีความรุนแรงมาก โดยมีการยิงอาร์พีจี และโจมตีด้วยอาวุธปืนกลเบาใส่สถานกงสุลสหรัฐฯ รวมไปถึงการจุดไฟเผาสถานทูต จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 14 คน ซึ่งหนึ่งในผู้เสียชีวิต

มีคริสโตเฟอร์ สตีเฟนส์ เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำประเทศลิเบียรวมอยู่ด้วย หลังจากนั้นเหตุการณ์การประท้วงก็ได้ลุกลามไปในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีผู้นับถืออิสลามจำนวนมาก และหลายประเทศที่มีการประท้วงนั้นได้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต (ผู้จัดการออนไลน์, 2555: ออนไลน์)

ข้อสังเกตจากเหตุการณ์ดังกล่าวคือ คลิปภาพยนตร์คูหมินศาสนาฮัมหมัดถูกอัปโหลดขึ้นบนเว็บไซต์ยูทูบตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2012 แต่เหตุการณ์ความรุนแรงเพิ่งจะเริ่มปะทุขึ้นในช่วงเดือนกันยายน ค.ศ. 2012 เมื่อคลิปวิดีโอดังกล่าวได้รับการแปลเป็นภาษาอารบิก และมีชาวอิหร่านหนึ่งนำไปเผยแพร่ต่อในชุมชนออนไลน์ของประเทศตนเอง สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะที่สำคัญบางประการของเว็บไซต์ยูทูบ คือ วิดีโอที่ถูกอัปโหลดบนเว็บไซต์ยูทูบมีอายุอยู่ยาวนาน หากไม่ถูกลบออก เข้าไปดูเมื่อใดก็จะพบได้ รวมไปถึงการเผยแพร่และแบ่งปันวิดีโอไปยังเว็บไซต์อื่นๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว จากคุณลักษณะเหล่านี้ทำให้เว็บไซต์ยูทูบเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจศึกษาทำความเข้าใจจากที่มาและความสำคัญของผู้ใช้ที่ศึกษาทั้งหมดที่ได้กล่าวไปในข้างต้นจึงนำมาสู่ปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ปัญหาการวิจัย

1. คุณลักษณะของเว็บไซต์ยูทูบในฐานะสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลต่อการผลิตและการแพร่กระจายการสื่อสารความเกลียดชังในบริบทออนไลน์อย่างไร
2. สถานการณ์การสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อในเว็บไซต์ยูทูบ (ภาษาไทย) เป็นอย่างไร
3. ผู้เข้าข่ายเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อที่ปรากฏในเว็บไซต์ยูทูบ (ภาษาไทย) มีทัศนคติอย่างไรต่อการสื่อสารความเกลียดชังดังกล่าว

4. บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ใดที่มีส่วนบ่มเพาะการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมือง และศาสนา/ลัทธิความเชื่อในสังคมไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของเว็บไซต์ยูทูบในฐานะสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการผลิตและการแพร่กระจายการสื่อสารความเกลียดชังในบริบทออนไลน์
2. เพื่อสำรวจสถานการณ์การสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อที่ปรากฏในเว็บไซต์ยูทูบ (ภาษาไทย)
3. เพื่อทำความเข้าใจทัศนคติของผู้เข้าข่ายเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อที่ปรากฏในเว็บไซต์ยูทูบ (ภาษาไทย)
4. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่มีส่วนบ่มเพาะการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อในสังคมไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี ที่นำมาใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การสื่อสารความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูบเป็นเสมือนตัวต่อ (jigsaw) ที่เมื่อนำมาปะติดปะต่อกันจะทำให้ได้ภาพของงานวิจัยที่ชัดเจนมากขึ้น โดยแนวคิดทฤษฎีในกลุ่มแรก คือ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารความเกลียดชังในสังคมไทย ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดเรื่องการสื่อสารความเกลียดชัง แนวคิดเรื่องความเป็นไทย แนวคิดเรื่องความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมไทย แนวคิดมายาคติเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม และแนวคิดเรื่องมายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ จะทำหน้าที่เป็นกรอบในการทำ ความเข้าใจบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่มีส่วนบ่มเพาะการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชัง

เรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อในสังคมไทย ในส่วนของแนวคิดกลุ่มที่สอง คือ แนวคิดเกี่ยวกับ สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งประกอบไปด้วย แนวคิดเว็บ 2.0 และการกำกับดูแล 2.0 และแนวคิดเรื่องคุณลักษณะ ของสื่อใหม่และเว็บไซต์ยูทูป จะทำให้ได้ภาพที่ชัดเจน เกี่ยวกับคุณลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผล ต่อการผลิตและการแพร่กระจายการสื่อสารความ เกลียดชัง และแนวคิดทฤษฎีในกลุ่มที่สาม คือ แนวคิดที่เป็นกรอบในการทำความเข้าใจการสื่อสาร ความเกลียดชังในสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งประกอบไปด้วย ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อและความรุนแรง จะถูกนำมาใช้ เป็นกรอบในการทำความเข้าใจทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ และสถานการณ์การสื่อสารความเกลียดชังบนฐาน เรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อในเว็บไซต์ยูทูป (ภาษาไทย)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อศึกษาการสื่อสารความเกลียดชังที่นำเสนอในเว็บไซต์ ยูทูป(ภาษาไทย) จากคลิปวิดีโอที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์ จำนวน 75 คลิป แบ่งเป็นฐานความเกลียดชังเรื่องการเมือง 65 คลิปวิดีโอ และฐานความเกลียดชังเรื่องศาสนา /ลัทธิความเชื่อ 10 คลิปวิดีโอ โดยเป็นคลิปวิดีโอที่ถูก อัปโหลดระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2553 – 31 ธันวาคม 2555 โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ 4 ประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นแรก คือ ระดับความร้ายแรงของการสื่อสาร ความเกลียดชัง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

- 1) การเลือกปฏิบัติโดยไม่ตั้งใจ (Unintentional Discrimination)
- 2) การตั้งใจถูกเหยียดหยาม / เลือกปฏิบัติต่อกลุ่ม เป้าหมายความเกลียดชัง (Conscious Discrimination)
- 3) การขู่ยุให้เกิดความเกลียดชังต่อกลุ่มเป้าหมาย ความเกลียดชัง (Inciting Discriminatory Hatred)
- 4) การขู่ยุให้ใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความ เกลียดชัง (Inciting Discriminatory Violence)

ประเด็นที่สอง คือ รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา
ประเด็นที่สาม คือ ประเด็นที่ใช้จุดประกาย

ความเกลียดชัง

ประเด็นที่สี่ คือ กลยุทธ์การสื่อสารความเกลียดชัง ซึ่งในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 4 กลยุทธ์ คือ

- 1) เน้นความสำคัญ / ความคืบหน้าของกลุ่มตนเอง
- 2) ทำให้กลุ่มเป้าหมายความเกลียดชังดูด้อยค่า / เลวร้าย
- 3) ทำให้กลุ่มเป้าหมายความเกลียดชังดูเป็นภัยคุกคาม ต่อกลุ่มตนเอง
- 4) แสดงความไม่ต้องการอยู่ร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย ความเกลียดชัง การวิเคราะห้เนื้อหาจะถูกใช้ร่วมกับ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ผู้ที่เข้าข่าย เป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังบนฐาน เรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อ จำนวนรวม 15 คน ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ การเมือง ศาสนา สันติวิธี และสื่อใหม่ จำนวน 10 คน และ ผู้ผลิตและอัปโหลดคลิปวิดีโอลงเว็บไซต์ยูทูป จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย

คุณลักษณะของเว็บไซต์ยูทูปในฐานะสื่อสังคมออนไลน์ ที่ส่งผลต่อการผลิตและการแพร่กระจายการสื่อสาร ความเกลียดชังในบริบทออนไลน์

ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ภาพรวมคลิปวิดีโอ และเว็บไซต์ยูทูป พบว่าคุณลักษณะของเว็บไซต์ยูทูป ส่งผลต่อมิติต่างๆ ทั้งในมิติของการผลิตคลิปวิดีโอ การเข้าถึงคลิปวิดีโอ และการแบ่งปันคลิปวิดีโอ ซึ่งมีมิติ ต่างๆ ดังกล่าวมีจุดร่วมกันที่สำคัญคือ สามารถทำได้ ไม่ยาก มีข้อจำกัดน้อย ทั้งในแง่ของข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ และความรู้ที่ต้องใช้ในการผลิตและเผยแพร่ คลิปวิดีโอ เช่น ในมิติของการผลิต ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องมี ความรู้ด้านเทคโนโลยีสูง เนื่องจากการผลิตคลิปวิดีโอ เพื่ออัปโหลดลงเว็บไซต์ยูทูปสามารถใช้โปรแกรม ของเว็บไซต์ยูทูปในการทำสไลด์ ซึ่งผู้ใช้สามารถทำได้

ไม่ยาก โดยทำตามขั้นตอนที่มีการอธิบายไว้เป็นภาษาไทย ในหน้าเว็บไซต์อย่างละเอียด ในส่วนของมิติการเข้าถึง ผู้ใช้สามารถเข้าถึงคลิปวิดีโอได้หลายวิธีการ เช่น การใช้ คำค้นหา (Keyword) ค้นหาในเว็บไซต์ยูทูปหรือเว็บไซต์ เสิร์ชเอ็นจิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเว็บไซต์กูเกิ้ล (Google) ซึ่งเป็นเว็บไซต์เสิร์ชเอ็นจินที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ในประเทศไทยนั้นเป็นบริษัทแม่ของเว็บไซต์ยูทูป ความเป็นเจ้าของ (Ownership) ดังกล่าว ส่งผลให้การเข้าถึง คลิปวิดีโอในเว็บไซต์ยูทูปได้รับการสนับสนุนอย่างดี ผู้วิจัยได้ทดลองใช้คำค้นหาหลายๆ คำ เช่น การเมือง เลือกล้าง เลือแฉง ควายแฉง ฆาตรกรฆ่าประชาชน มุสลิมแล้ว เป็นต้น ค้นหาในหมวดหมู่วิดีโอของเว็บไซต์ กูเกิ้ล และพบว่ารายการที่แสดงในหน้าแรกของเว็บไซต์ กูเกิ้ลเกือบทั้งหมดเป็นวิดีโอจากเว็บไซต์ยูทูป รวมถึง ในบางกรณีจะพบว่าผู้ใช้เว็บไซต์ยูทูปสามารถเข้าถึง คลิปวิดีโอได้จากการที่สื่อกระแสหลักนำคลิปวิดีโอ ในเว็บไซต์ยูทูปมานำเสนอและคลิปวิดีโอในเว็บไซต์ ยูทูป มีความคงทนถาวรมากกว่าสื่ออื่นๆ และในมิติของ การแบ่งปันคลิปวิดีโอก็สามารถแบ่งปันคลิปวิดีโอไปยัง เว็บไซต์อื่นๆ และเครือข่ายผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้ สะดวกรวดเร็วและไม่มีข้อจำกัด

สถานการณ์การสื่อสารความเกลียดชังบนฐาน ความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิ ความเชื่อในเว็บไซต์ยูทูป (ภาษาไทย)

การสำรวจสถานการณ์การสื่อสารความเกลียดชัง บนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิ ความเชื่อในเว็บไซต์ยูทูป (ภาษาไทย) พบว่า มีประเด็น ที่น่าสนใจหลายประเด็น เช่น ระดับความร้ายแรงของ การสื่อสารความเกลียดชัง ซึ่งผลการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่าการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องการเมือง พบความร้ายแรงในระดับการขู่ให้เกิดความเกลียดชัง ต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง (Inciting Discriminatory Hatred) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.46 แต่ในงานวิจัยนี้ ศึกษาไม่พบระดับความร้ายแรงในระดับการเลือกปฏิบัติ โดยไม่ตั้งใจ (Unintentional Discrimination) และระดับของ

การขู่ให้ใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง (Inciting Discriminatory Violence) ในส่วนของการ สื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อ ที่งานวิจัยนี้ศึกษา พบว่าระดับความร้ายแรงของการสื่อสาร ความเกลียดชังที่พบมากที่สุดคือ ระดับของการตั้งใจถูกเหยียดหยาม/เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง (Conscious Discrimination) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 70 แต่ไม่พบความร้ายแรงในระดับการเลือกปฏิบัติโดยไม่ตั้งใจ (Unintentional Discrimination) และระดับการขู่ให้ใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง (Inciting Discriminatory Violence) นอกจากนี้ ยังพบประเด็น เรื่องรูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาในเว็บไซต์ยูทูป ที่มีความหลากหลายตั้งแต่รูปแบบการนำเสนอที่ใช้ เทคนิคที่ซับซ้อน ไปจนถึงกระทั่งรูปแบบการนำเสนอ ที่ง่ายและไม่มีความซับซ้อน เช่น คลิปวิดีโอที่มีคุณภาพ การถ่ายทำและตัดต่อใกล้เคียงกับภาพยนตร์หรือ รายการโทรทัศน์ การสัมภาษณ์/การถ่ายคลิปวิดีโอตัวเอง การตัดบางช่วงของข่าวจากสื่อต่างๆ มานำเสนอ เป็นต้น ในงานศึกษายังสามารถประมวลให้เห็นประเด็นที่ใช้ จุดประกายความเกลียดชัง ได้แก่

1) แก่นนำและผู้ชุมนุมกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ระบอบทักษิณ รวมทั้ง สมาชิกพรรคเพื่อไทย จะถูกโจมตีด้วยประเด็นหลักๆ เช่น ความไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ การดูถูกเหยียดหยามว่าเป็นคนโกง การเผาบ้านเผาเมือง และใช้ ความรุนแรงในการชุมนุม เป็นต้น

2) กลุ่มบุคคลที่ต่อต้านกลุ่มแรกที่ถูกกล่าวไปข้างต้น เช่น รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ สมาชิกพรรค ประชาธิปัตย์และผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ แก่นนำ และผู้ชุมนุมกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น ซึ่งถูกโจมตีด้วยประเด็นเรื่องการใช้ความรุนแรง ปรามปรามผู้ชุมนุมจนกระทั่งเสียชีวิตในเหตุการณ์ การชุมนุมทางการเมือง พ.ศ. 2552 - 2553 การมีแนวคิด คลั่งเจ้า ความชอบธรรมในการบริหารประเทศของ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ การกระทำแบบสองมาตรฐาน

เอาเปรียบประชาชน เป็นต้น

ขณะที่การสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อ จะพบประเด็นจุดประกายความเกลียดชังที่เชื่อมโยงกับศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม เช่น การโจมตีศาสนาและหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม การดูถูกเหยียดหยามวิถีปฏิบัติของชาวมุสลิม การเหมารวมบนฐานอคติว่าชาวมุสลิมเป็นกลุ่มบุคคลที่นิยมใช้ความรุนแรง เป็นต้น ซึ่งประเด็นจุดประกายความเกลียดชังเหล่านี้ส่วนใหญ่จะถูกนำมาเชื่อมโยงกับสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ เนื้อหาในคลิปวิดีโอที่เข้าข่ายเป็นการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อจำนวนมากถูกเหยียดหยามวิถีปฏิบัติของชาวมุสลิม และเหมารวมบนฐานอคติว่าชาวมุสลิมเป็นกลุ่มที่นิยมความรุนแรง โดยใช้สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยสนับสนุนการสื่อสารความเกลียดชัง นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารความเกลียดชังที่หลากหลาย จากผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องการเมือง จะใช้กลยุทธ์การสื่อสารความเกลียดชังในลักษณะของการทำให้กลุ่มเป้าหมายความเกลียดชังเป็นภัยคุกคามต่อกลุ่มตนเองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.85 ขณะที่การสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อ พบว่ามี 2 กลยุทธ์ที่ถูกใช้มากที่สุด คือ การทำให้กลุ่มเป้าหมายความเกลียดชังดูด้อยค่า/เลวร้าย และการทำให้กลุ่มเป้าหมายความเกลียดชังดูเป็นภัยคุกคามต่อกลุ่มตนเอง คิดเป็นร้อยละ 40

ทัศนคติของผู้เข้าข่ายเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อในโซเชียลมีเดีย

ทัศนคติของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เข้าข่ายเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังในงานวิจัยนี้เป็นทัศนคติต่อเรื่องของผลกระทบที่เกิดจากการสื่อสารความเกลียดชัง

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เข้าข่ายว่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องการเมือง และศาสนา/ลัทธิความเชื่อ มีทัศนคติคล้ายคลึงกันในเรื่องผลกระทบที่เกิดจากการสื่อสารความเกลียดชัง โดยผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่าการสื่อสารความเกลียดชังที่ปรากฏในโซเชียลมีเดียรวมถึงสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ โดยตัวเองยังไม่ได้มีพลังมากเพียงพอที่จะทำให้ผู้รับสารใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้ให้สัมภาษณ์ที่เข้าข่ายเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องการเมืองในงานวิจัยนี้ ให้เหตุผลว่าสาเหตุที่สื่อออนไลน์ไม่มีพลังพอในการยกระดับไปสู่ความรุนแรงทางกายภาพ เนื่องจากความน่าเชื่อถือของสื่ออินเทอร์เน็ตและการเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตในสังคมไทย โดยผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าเนื้อหาในอินเทอร์เน็ตยังมีความน่าเชื่อถือน้อยกว่าสื่อกระแสหลัก และคนในสังคมไทยก็ยังเข้าถึงสื่อกระแสหลัก เช่น โทรทัศน์ ได้มากกว่าอินเทอร์เน็ต ขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เข้าข่ายเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อ ซึ่งเห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์ไม่น่าไปสู่ความรุนแรงเพราะบริบทของสังคมไทยยังไม่เอื้อที่จะทำให้การสื่อสารความเกลียดชังที่มุ่งโจมตีศาสนาที่อยู่ในสื่อสังคมออนไลน์พัฒนา กลายเป็นการใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพต่อกลุ่มเป้าหมายได้ในขณะนี้ เนื่องจากสังคมไทยไม่ได้ให้ความใส่ใจกับเรื่องราวของศาสนาอิสลามและคนมุสลิมถึงขนาดที่จะลงมือกระทำการใดๆ แต่อาจส่งผลกระทบในด้านอื่นๆ เช่น การถูกแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา การถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม การถูกเหมารวม หรือการไม่ได้รับความร่วมมือจากคนกลุ่มอื่นๆ

บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่มีส่วนบ่มเพาะการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อในสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารความเกลียดชังบนฐาน

เรื่องการเมือง เป็นผลมาจากแนวความคิดกระแสหลักเกี่ยวกับ “ความเป็นไทย” (Mainstream Thought on “Thainess”) และความขัดแย้งเรื่องชนชั้นในสังคมไทย ตัวอย่างที่เป็นผลผลิตของแนวความคิดกระแสหลักเกี่ยวกับ “ความเป็นไทย” เช่น ความคิดความเชื่อที่ว่าประเทศไทยมีระบอบประชาธิปไตยแบบไทยๆ ซึ่งเน้นการปกครองโดยผู้ปกครองที่มีคุณธรรมมากกว่าตัวแทนประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง เน้นคนดีปกครองบ้านเมือง ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ในฐานะที่พระมหากษัตริย์ทรงมีความศักดิ์สิทธิ์และพึงได้รับความเคารพสักการะอย่างสูงสุดจากคหิเวรราชา ขณะเดียวกันยังทรงเป็นผู้ปกครองที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและมีความเมตตาเจกเช่น พ่อปกครองลูก เป็นต้น นอกจากนี้แนวคิดกระแสหลักเกี่ยวกับ “ความเป็นไทย” ที่มีส่วนบ่มเพาะการสื่อสารความเกลียดชังในสังคมไทยแล้ว จะพบว่าปัจจัยที่โดดเด่นอีกประการคือ ความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมไทย โดยจากผลการวิเคราะห์เนื้อหาจะพบว่า คลิปวิดีโอที่เข้าข่ายเป็นการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องการเมืองจำนวนมากนั้น มีเนื้อหาที่สะท้อนความขัดแย้งทางชนชั้น เช่น ความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างของคนต่างชนชั้น ความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นสูงกับชนชั้นล่าง และที่สำคัญคือการมองว่าคนชนบทนั้น “โง่ จน เจ็บ” ไม่มีเจตจำนงค์เสรีทางการเมือง ถูกชักจูงได้ง่าย ซึ่งในอดีตแนวความคิดกระแสหลักเกี่ยวกับ “ความเป็นไทย” และทัศนคติที่สังคมไทยมีต่อคนชนบทซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมไทยนั้นมีพลังมากเพียงพอที่จะให้คนในสังคมสยบยอม แต่เมื่อวิถีคิดและวิถีปฏิบัติของคนชนบทเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงสองทศวรรษก่อนหน้านี้ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวทำให้คนชนบทมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่พวกเขาจำเป็นต้องเข้าถึงทรัพยากรของรัฐอย่างเสมอภาค ประกอบกับกระแส

ประชาธิปไตยที่เข้มข้นขึ้นทำให้หลายประเด็นถูกทำให้เป็นการเมือง (Politicize) เมื่อกระแสประชาธิปไตยรุนแรงมากขึ้นมุมมองในลักษณะนี้เป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้กับหลักการของประชาธิปไตย คนชนบทมีความรู้เรื่องระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น ความรู้แบบประชาธิปไตยได้หล่อหลอมความคิดพวกเขว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม คนในสังคมไทยบางส่วนมองเห็นและเข้าใจบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ดังกล่าวตรงข้ามกัน ขณะที่กลไกหลักของสังคม เช่น ระบบการศึกษา งานวิชาการ พิธีกรรม สื่อมวลชนกระแสหลัก ฯลฯ ยังผลิตซ้ำความเป็นไทยและภาพชาชนบทแบบเดิม แต่สภาพความเป็นจริงสังคมชนบทหลายแห่งได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว อีกทั้งความเป็นไทยแบบกระแสหลักก็คับแคบเกินกว่าจะโอ้อุ้มผู้คนที่แตกต่างหลากหลายในสังคม บริบทดังกล่าวจึงบ่มเพาะให้การสื่อสารความเกลียดชังงอกงามขึ้น

ขณะที่บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่บ่มเพาะการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อ ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามตั้งแต่อดีตที่ถูกผลิตขึ้นโดยกลุ่มนักวิชาการตะวันตก ซึ่งพยายามสร้างประวัติศาสตร์ของศาสนาอิสลามในอีกด้านหนึ่งที่มีความแตกต่างและมีลักษณะของการดูถูกดูหมิ่นและการสร้างภาพมุสลิมในฐานะศัตรูของโลกตะวันตก ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากผ่านช่วงสงครามเย็น คอมมิวนิสต์ซึ่งเคยได้รับบทบาท ผู้ร้าย อยู่ฝ่ายตรงข้ามตะวันตกล่มสลายไป ตัวแสดงใหม่ที่ถูกให้บทบาทผู้ร้ายคือ ศาสนาอิสลามและมุสลิม รวมถึงกระแสความหวาดกลัวศาสนาอิสลาม (Islamophobia) ในโลกตะวันตก ซึ่งเกิดขึ้นนับจากเหตุการณ์การก่อการร้ายในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ.2544 ตลอดจนสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเมื่อมีเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยทำให้สถานการณ์ความรุนแรงดังกล่าวถูกนำเสนอสู่สาธารณะได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง เมื่อคนใน

พื้นที่อื่นๆ ได้รับรู้เหตุการณ์ความรุนแรงในลักษณะดังกล่าวจึงทำให้เหมารวมว่าหลักคำสอนของศาสนาอิสลามนั้นสอนให้เกิดเกลียดชังศาสนาอื่นและแนวความคิดกระแสหลักเกี่ยวกับ “ความเป็นไทย” ที่เป็นระบบคุณค่าความหมายหลักของสังคม ทำให้ “ความเป็นคนอื่น” ถูกขับเน้นให้ชัดเจนขึ้นด้วยเช่นกัน ทำให้เกิดการแบ่งแยก “พวกเขา” และ “พวกเรา” โดยที่พวกเขาซึ่งเป็นคนอื่นมีแนวโน้มที่ถูกทำให้ดูเลวร้ายและเป็นตัวปัญหา

อภิปรายผลการวิจัย

นิยาม “การสื่อสารความเกลียดชัง” จากงานวิจัยถึงยูทูบ

ผู้วิจัยพบข้อถกเถียงในงานวิจัยนี้ ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการศึกษา นั่นคือ คำแปลในภาษาไทยที่ใช้แปลคำว่า Hate Speech ไตรรงค์ หงส์ลดารมภ์ อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า “ทั้ง Free Speech และ Hate Speech ยังไม่มีคำแปลภาษาไทยที่ยอมรับกัน Free Speech หากจะแปลว่าคำพูดที่มีเสรีภาพก็ยาวเกินไป Hate Speech ยิ่งไปกว่านั้นเพราะไม่มีคำใดที่เหมาะสม ที่ผมคิดใจเรื่องนี้ เพราะมาจากคณะอักษรศาสตร์ ต้องทำงานเกี่ยวกับภาษาแต่ก็ยังไม่คิดว่าควรเรียกสองคำนี้ในภาษาไทยว่าอย่างไร” (กานต์ ทศนภักดิ์ (บรรณาธิการ), 2555: 115)

ผู้วิจัยพบความพยายามในการแปลคำว่า hate speech เป็นภาษาไทยเช่น นิธิ เอียวศรีวงศ์ แปลคำว่า hate speech เป็นภาษาไทยว่า โทสวาทซึ่งแฝงนัยยะของความโกรธเกลียดที่มุ่งแพร่กระจายสู่สาธารณชน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2555: 25) พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ แปลคำว่า Hate Speech ว่า ถ้อยคำที่แสดงความเกลียดชัง (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2556: ออนไลน์) ขณะที่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้ว่า “การสื่อสารความเกลียดชัง” ด้วยเหตุผลว่าการสื่อสารนั้นสะท้อนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลในหลายมิติไม่ได้เป็นคำพูดเพียงอย่างเดียวแต่หมายรวมถึงการแสดงออกทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็น การพูด การเขียน

การใช้สัญลักษณ์ ฯลฯ และการสื่อสารความเกลียดชังยังเป็นที่ตั้งตัวแปรต้นที่กระตุ้นให้เกิดความเกลียดชังต่อกลุ่มเป้าหมาย หรือเป็นตัวแปรตามซึ่งเป็นผลจากสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีอยู่แล้วในสังคม

ข้อถกเถียงประการต่อมาที่ผู้วิจัยพบนอกเหนือจากข้อถกเถียงในเรื่องของคำแปลในภาษาไทยของคำว่า Hate Speech คือ นิยามของการสื่อสารความเกลียดชัง ผู้วิจัยพบว่า คำนิยามของการสื่อสารความเกลียดชังที่มีอยู่มีลักษณะที่ค่อนข้างกว้าง เมื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา ทำได้ยากมากตั้งแต่การแยกแยะว่าอะไร คือ การแสดงความเกลียดชัง นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมือง ศาสนา ความรุนแรงและสันติวิธี และสื่อใหม่ก็ไม่ได้ให้คำนิยามเฉพาะลงไป ซึ่งอาจจะเป็นเพราะความเกลียดชังที่แสดงออกผ่านการสื่อสารนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่คาบเกี่ยวกับหลายสาขาวิชาการจะทำความเข้าใจปรากฏการณ์การสื่อสารความเกลียดชังนั้นไม่สามารถอธิบายได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์โดยใช้ศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเพียงศาสตร์เดียว จึงมีความซับซ้อนเกินกว่าจะสามารถรวบรวมไว้ได้ในกรอบของสาขาใดสาขาหนึ่ง

อย่างไรก็ดี ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ทำให้สามารถประมวลองค์ประกอบของการสื่อสารความเกลียดชังได้ ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์หลักที่มุ่งสื่อสารความเกลียดออกไป
2. มีลักษณะของการลดทอนความเป็นมนุษย์
3. อยู่ภายใต้บริบทความขัดแย้งในสังคม
4. มีการระบุกลุ่มเป้าหมายของความเกลียดชัง
5. อยู่ภายใต้เงื่อนไขของการเกิดการเมืองแห่งอัตลักษณ์ (Politics of Identity)

ซึ่งการแยกแยะจะต้องเริ่มต้นจากการพิจารณาว่าอะไรที่ถือเป็นความเกลียดชัง จากการทบทวนแนวคิดเรื่องความเกลียดชัง Rush W. Dozier กล่าวถึง ธรรมชาติเกลียดว่า เป็นความไม่ชอบอย่างสุดขีด ปฏิกริยาเวลาที่คนเรารู้สึกเกลียด คือความรู้สึกที่ต้องการจะทำสิ่งที่ตนเองเกลียดออกไป และจะมีแนวโน้มที่จะ

“เหมารวม” (Generalize) สิ่งต่างๆ เช่น สำหรับคนที่รู้สึกเกลียดชังบนฐานของเชื้อชาติ ก็จะเกลียดชังกลุ่มคนเชื้อชาตินั้นๆ ทั้งหมด เช่น เกลียดยิวทั้งหมด (All Jews) เกลียดอาหรับทั้งหมด (All Arabs) เป็นต้น ความแตกต่างของปัจเจกชนไม่มีความสำคัญเลยสำหรับผู้เกลียดชัง (Hater) เพราะได้เหมารวมไปแล้ว (Dozier, 2003: 19-20)

ผู้วิจัยได้นำความหมายของความเกลียดชังที่ได้จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎี ประกอบกับองค์ประกอบของการสื่อสารความเกลียดชังที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และคำนิยามของ Hate Speech ที่เคยมีการนิยามไว้ มาประมวลร่วมกันเป็น คำนิยามเชิงปฏิบัติการที่ใช้ในงานวิจัยนี้ สิ่งที่เป็นประเด็นถกเถียงอีกประการในคำนิยามเชิงปฏิบัติการคือ การมุ่งโจมตีสิ่งที่เป็นที่เคารพศรัทธาของกลุ่มคนนั้นจะถือว่าเป็นการสื่อสารความเกลียดชังด้วยหรือไม่

ข้อวิจารณ์ที่ผู้วิจัยเคยได้รับการนำเสนอรายงานความก้าวหน้างานวิจัยในหลายๆ ครั้ง คือ การโจมตีสิ่งที่เป็นที่เคารพศรัทธาของกลุ่มคนไม่ควรจะถือว่าเป็นการสื่อสารความเกลียดชัง เช่น การโจมตีชาวมุสลิมว่าเป็นกลุ่มคนที่นิยมการใช้ความรุนแรง เข้าข่ายเป็นการสื่อสารความเกลียดชัง แต่การโจมตีหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม หรือการโจมตีศาสนาของศาสนาอิสลามไม่ควรถูกรวมว่าเป็นการสื่อสารความเกลียดชัง ฐานความคิดในลักษณะนี้เป็นฐานความคิดเดียวกับที่เว็บไซต์ยูทูบใช้ในการตัดสินว่ากรณีใดเป็น Hate Speech และต้องถูกลบออกจากเว็บไซต์ยูทูบ เนื่องจากเว็บไซต์ยูทูบให้คำนิยามของ Hate Speech ว่า “คำพูดแสดงความเกลียดชัง หมายถึงเนื้อหาที่ส่งเสริมความเกลียดชังต่อสมาชิกของกลุ่มที่ได้รับการคุ้มครอง ตัวอย่างเช่น เนื้อหาการเหยียดผิว

หรือกีดกันทางเพศอาจถูกพิจารณาว่าเป็นคำพูดแสดงความเกลียดชังบางครั้งการแบ่งว่าคำพูดใดเป็นหรือไม่เป็นคำพูดแสดงความเกลียดชังเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ตัวอย่างเช่น โดยทั่วไป การวิจารณ์ประเทศเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ แต่การดูถูกผู้คนโดยรวมของประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม” (ยูทูบ, 2556: ออนไลน์) สำหรับเว็บไซต์ยูทูบ การสื่อสารความเกลียดชังต้องเป็นการมุ่งโจมตีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเท่านั้น ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ กรณีของคลิปปิดิโอคูหมินศาสนาอิสลาม ชื่อ Innocence of Muslims ซึ่งทางกูเกิ้ลเจ้าของเว็บไซต์ยูทูบปฏิเสธที่จะนำคลิปปิดิโอดังกล่าวออกจากเว็บไซต์ยูทูบ แต่ใช้วิธีการปิดกั้นการเข้าถึงสำหรับบางประเทศที่จะเป็นปัญหา เช่น ประเทศอิรัก ประเทศลิเบีย ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น โดยทางกูเกิ้ลออกแถลงการณ์ที่แสดงจุดยืนว่า เว็บไซต์ยูทูบถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับทุกคนที่จะสามารถแสดงออกถึงความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นเรื่องที่ท้าทาย เนื่องจากการแสดงออกบางอย่างเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ในบางประเทศ ขณะที่บางประเทศการแสดงออกในลักษณะเดียวกันกลายเป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ ซึ่งในแถลงการณ์ดังกล่าวกูเกิ้ลระบุว่าเนื้อหาของคลิปปิดิโอไม่ได้ละเมิดหลักการของชุมชนยูทูบ (Clarke, 2012: ออนไลน์) การวิเคราะห์ที่มาที่ไปเบื้องหลังฐานคิดดังกล่าวของเว็บไซต์ยูทูบจำเป็นต้องพิจารณาว่าเว็บไซต์ยูทูบนั้นแวดล้อมด้วยบริบททางสังคมการเมืองแบบใด รวมถึงพิจารณาความเป็นเจ้าของ (ownership) พันธกิจขององค์กร (Mission statements) และกลุ่มผู้ได้รับเว็บไซต์ยูทูบ เว็บไซต์ยูทูบจดทะเบียนอย่างเป็นทางการในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2005 ผู้ก่อตั้งคือ Steve Chen, Jawed Karim และ Chad Hurley ในปัจจุบันเว็บไซต์ยูทูบเป็นส่วนหนึ่ง

³ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจากการรายงานความก้าวหน้างานวิจัยในโครงการทุนวิจัยหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์ – สังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2556 ผู้ทรงคุณวุฒิจากการรายงานผลการศึกษาค้นคว้า “ค่านิยมจิตพิสัยของเยาวชนกับความเกลียดชังในยูทูบ: ประสิทธิภาพจากสังคมไทย” ซึ่งจัดโดยคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ 30 สิงหาคม 2556 และผู้ทรงคุณวุฒิจากการประชุมวิชาการว่าด้วยเทคโนโลยีและสิทธิพลเมือง “หน้าต่างมิหุประมุของค์: ความเป็นส่วนตัวออนไลน์และการสอดส่องการสื่อสาร” ซึ่งจัดโดยคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และเครือข่ายพลเมืองเน็ต ในวันที่ 25 กันยายน 2556

ของกูเกิล (Google) เนื่องจากในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2006 กูเกิลได้ดำเนินการซื้อกิจการเว็บไซต์ยูทูบ (กษมาข นิธิปัทมะ, 2554: ออนไลน์) ซึ่งความเป็นเจ้าของดังกล่าว สัมพันธ์กับกฎหมายที่ใช้ในการกำกับดูแลเว็บไซต์ ยูทูบ โดยกฎหมายที่กำกับดูแลเว็บไซต์ยูทูบใช้กฎหมาย สหรัฐอเมริกา เนื่องจากกูเกิลจดทะเบียนบริษัทใน ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงสัมพันธ์กับแนวคิดพื้นฐาน เกี่ยวกับการสื่อสารความเกลียดชังและเสรีภาพในการ แสดงออก ซึ่งส่งผลต่อนโยบายที่เกี่ยวกับการสื่อสาร ความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูบ

ประเทศสหรัฐอเมริกามีค่านิยมหลักที่ให้ความสำคัญ กับเสรีภาพในการแสดงออก สะท้อนผ่านรัฐธรรมนูญ สหรัฐ หรือ The First Amendment ที่ห้ามมิให้รัฐสถา ปรากกฎหมายใดๆ ในการจำกัดเสรีภาพในการแสดง ความคิด เสรีภาพในการตีพิมพ์สิ่งพิมพ์ หรือสิทธิ ในการชุมนุม และการเรียกร้องให้รัฐบาลในการแก้ไข ความเดือดร้อนของประชาชน การสื่อสารความ เกลียดชังเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งการกระทำการใดๆ ที่เป็นการยับยั้งเสรีภาพ ในการแสดงออก จะกระทำไม่ได้ก็ต่อเมื่อมีการสอบ ให้ได้อย่างชัดเจนและเป็นที่น่าสงสัยถึงอันตรายที่จะ เกิดขึ้น (clear and present danger) (Haupt, 2005: online)

Robert A. Kahn (2006:165-169) ได้สรุปหลักการ 3 หลักการที่ศาลสหรัฐจะใช้ในการหยุดยั้งคำพูด (Speech) ไว้ในบทความเรื่อง “Cross-Burning, Holocaust Denial, and the Development of Hate Speech Law in the United States and Germany” ได้แก่

1. การโฆษณาปลุกปั่นเพื่อล้มล้างรัฐบาล (Seditious Libel)
2. คำขู่ยั่วยุให้กระทำความผิดกฎหมาย (Fighting Words)
3. การหมิ่นประมาทกลุ่มบุคคล (Group Libel)

เมื่อพิจารณาการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการ สื่อสารความเกลียดชังที่ผ่านมาของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ถึงค่านิยมหลักที่ให้ความสำคัญกับ

เสรีภาพในการแสดงออกมาก เช่น ในปี ค.ศ. 1969 ในรัฐ โอไฮโอ กลุ่มคลุคคลักแคลน (Klu Klux Klan) ซึ่งเป็นกลุ่ม เหยียดผิว ได้ออกมาประกาศต่อสาธารณะว่า “เราไม่ใช่องค์กรแห่งการล้างแค้น แต่หากประชาชนริบดิชของเรา สภากองเกรสของเรา ศาลฎีกาของเรา ยังคงปิดกั้นชนชาติ คอเคเซียนผิวขาวต่อไปอีก ก็เป็นไปได้ที่อาจจะต้องมีการ ล้างแค้นบางประการเกิดขึ้น” คำประกาศดังกล่าวอาจ ถูกพิจารณาได้ว่าเป็นการสื่อสารความเกลียดชัง แต่ศาล สหรัฐได้ตัดสินว่ารัฐบาลไม่มีสิทธิที่จะปิดกั้นคำพูด ดังกล่าว “เพราะผู้พูดไม่ได้สนับสนุนการกระทำที่ผิด กฎหมายหรือความรุนแรงใดๆ อย่างชัดเจน กรณีนี้ต่อมา ถูกขนานนามว่า คดีแบรนเดนเบิร์ก (Brandenburg)” (Sunstein, 1999 อ้างถึงในชาญชัย ชัยสุขโกศล, 2554: 6)

ค่านิยมหลักของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้ความสำคัญต่อเสรีภาพในการแสดงออกที่สะท้อนผ่าน รัฐธรรมนูญ และการตัดสินคดีความในคดีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารความเกลียดชังมีอิทธิพลต่อนโยบาย ของเว็บไซต์กูเกิลซึ่งเป็นเจ้าของเว็บไซต์ยูทูบ โดยเว็บไซต์ ได้ให้ความสำคัญสูงสุดกับเสรีภาพในการแสดงออก แม้ว่าจะมีการประกาศนโยบายเกี่ยวกับการสื่อสาร ความเกลียดชังที่ระบุว่า เว็บไซต์ยูทูบสนับสนุน การแสดงออกอย่างอิสระและพยายามรักษาสติ เสรีภาพของผู้ใช้ในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง แต่เว็บไซต์ยูทูบไม่ให้สิทธิใดๆ กับคำพูดแสดงความ เกลียดชัง ซึ่งหมายถึง “คำพูดแสดงความเกลียดชัง หมายถึงเนื้อหาที่สนับสนุนการละเมิดหรือความเกลียดชัง ต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตามคุณลักษณะบางอย่าง เช่น เชื้อชาติ, ศาสนา, ความพิการ, เพศ, อายุ, สถานะทหารผ่านศึก, รสนิยมทางเพศ/เอกลักษณ์ทางเพศ” (ยูทูบ, 2556: ออนไลน์)

แต่ในสถานการณ์จริงจะพบว่าหลายคลิปวิดีโอ ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการสื่อสาร ความเกลียดชัง กลับไม่เข้าข่ายเป็นการสื่อสารความ เกลียดชังสำหรับเว็บไซต์ยูทูบ เนื่องจากถูกพิจารณาว่า ไม่เข้าข่ายหลักเกณฑ์เรื่องการสื่อสารความเกลียดชัง

ของเว็บไซต์ยูทูปที่จะต้องเป็นการมุ่งโจมตีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเท่านั้น ซึ่งคำนิยามของการสื่อสารความเกลียดชังที่เว็บไซต์ยูทูปใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดการกับคลิปวิดีโอที่เข้าข่ายว่าจะเป็นการสื่อสารความเกลียดชังนั้นละเลยความแตกต่างของกลุ่มผู้เปิดรับเว็บไซต์ยูทูป กล่าวคือ เว็บไซต์ยูทูปซึ่งเป็นเว็บไซต์สัญชาติอเมริกัน มีวิธีคิดแบบ “อเมริกัน” ที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการแสดงออกของปัจเจกบุคคลเหนือสิ่งอื่นใด แต่กลุ่มผู้เปิดรับเว็บไซต์ยูทูปไม่ได้มีเพียงแค่ชาวอเมริกันเท่านั้น จากสถิติที่มีการเผยแพร่ในเว็บไซต์ยูทูปพบว่า เว็บไซต์ยูทูปมีผู้ใช้ที่ไม่ซ้ำกว่า 1 พันล้านรายเข้าชมเว็บไซต์ยูทูปในแต่ละเดือน และร้อยละ 80 ของจำนวนการรับชมเว็บไซต์ยูทูปมาจากนอกประเทศสหรัฐอเมริกา(ยูทูป, 2557: ออนไลน์)ซึ่งกลุ่มผู้เปิดรับเว็บไซต์ยูทูปจำนวนมากที่อยู่นอกประเทศสหรัฐอเมริกาย่อมมีค่านิยมและฐานคิดที่แตกต่างจากชาวอเมริกันบ้างไม่มากนักน้อย เช่น ในทัศนะของชาวมุสลิมหลายคน ประเด็นเรื่องศาสนาถือเป็นเรื่องที่มีความอ่อนไหว และเป็นเรื่องของศรัทธาเฉพาะบุคคล ซึ่งควรจะอยู่เหนือการวิพากษ์วิจารณ์เป็นต้น

ในทัศนะของผู้วิจัย ผู้วิจัยเห็นด้วยว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องธำรงรักษาเสรีภาพในการแสดงออกของคนในสังคม สังคมทุกสังคมจะต้องมีพื้นที่ในการแสดงออกที่หลากหลายตามเจตจำนงของตนเอง และหากมีการกำหนดนิยามการสื่อสารความเกลียดชังที่กว้างขวางจนเกินไปก็อาจจะทำให้ผู้เสี่ยงต่อการละเมิดเสรีภาพในการแสดงออกของบุคคล เสมือนว่าเป็นการ “ปิดปาก” คนในสังคม โดยอ้างว่าเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า การจะพิจารณาอย่างเด็ดขาดว่าสิ่งที่จะเป็นการสื่อสารความเกลียดชัง จะต้องเป็นการโจมตีเฉพาะบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของสังคมนั้นๆ เลย ก็ไม่ได้ ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่า

ผู้ใช้เว็บไซต์ยูทูปจำนวนมากอยู่นอกประเทศสหรัฐอเมริกา และเว็บไซต์ยูทูปก็ได้รับการแปลเป็นภาษาท้องถิ่นอีกหลายภาษา ซึ่งสังคมอื่นๆ ก็มีค่านิยมและมีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกา เราต้องยอมรับว่าการมุ่งโจมตีสิ่งอันเป็นที่เคารพศรัทธาของกลุ่มคนนั้นมีส่วนในการสร้างบรรยากาศของความเกลียดชังได้มากกว่าการโจมตีบุคคล นอกจากนี้ในบางครั้งยังเป็นเรื่องที่แยกได้ยากระหว่างตัวตนของบุคคลกับสิ่งที่เขา/เธอให้ความเคารพศรัทธา การโจมตีสิ่งที่พวกเขา/เธอให้ความเคารพศรัทธาสูงสุด ก็เสมือนกับโจมตีตัวตนของพวกเขา/เธอด้วยเช่นกัน เช่น ชาวมุสลิมจำนวนมากมีวิถีชีวิตที่แยกไม่ออกจากหลักการของศาสนาอิสลาม เป็นต้น นอกจากนี้ ในสายตาของคนทั่วไปเองก็อาจจะแยกได้ยากระหว่างความเกลียดชังที่มีต่อกับกลุ่มบุคคลหรือตัวบุคคลที่เชื่อมโยงกับกลุ่มนั้น กับความเกลียดชังที่มีต่อสิ่งที่คนกลุ่มนั้นศรัทธา เช่น หากเกลียดชังศาสนาอิสลาม โดยโจมตีว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งความรุนแรง ก็มีแนวโน้มที่จะเหมารวมด้วยว่ามุสลิม ผู้ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามเป็นกลุ่มบุคคลที่นิยมความรุนแรง เป็นต้น

ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นนี้เว็บไซต์ยูทูปเองก็ควรจะรอบคอบและระมัดระวังมากเพียงพอ โดยอาจสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ผู้คนจากทั่วโลกซึ่งมีวัฒนธรรม และค่านิยมที่แตกต่างกัน มาร่วมแสดงความคิดเห็นและระดมความคิดร่วมกันว่าอยากเห็นชุมชนเว็บไซต์ยูทูปเป็นแบบไหน เนื้อหาแบบไหนที่ยอมรับได้ และยอมรับไม่ได้ ร่วมสร้างข้อตกลงของชุมชนออนไลน์ร่วมกัน เป็นข้อตกลงที่ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้คนที่หลากหลาย วิธีการดังกล่าวอาจจะต้องใช้ระยะเวลานาน แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าการเปิดพื้นที่ในลักษณะนี้ น่าจะมีส่วนช่วยให้คนในสังคมที่มีวัฒนธรรม ความคิดความเชื่อที่แตกต่างกัน มองเห็นกันและกันมากขึ้น และเว็บไซต์ยูทูปเองก็จะต้องปรับรูปแบบให้มีความยืดหยุ่นในการรองรับวัฒนธรรมและค่านิยมที่แตกต่างหลากหลายได้

สื่อสังคมออนไลน์แบบแบ่งปันคลิปวิดีโอ กับการผลิตและการแพร่กระจายการสื่อสาร ความเกลียดชัง

Robert K. Logan (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และ นิคม ชัยชุมพล, 2555: 19-51) ได้ประมวลคุณลักษณะของ สื่อใหม่ไว้ ซึ่งเว็บไซต์ยูทูปในฐานะสื่อใหม่ประเภทหนึ่ง ก็มีคุณลักษณะดังกล่าวที่ส่งผลต่อการผลิตและการแพร่กระจายการสื่อสารความเกลียดชัง ได้แก่

1. ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและแพร่กระจายเนื้อหาในยูทูปได้ง่าย
2. ผู้ใช้ยูทูปสามารถใช้เว็บไซต์ยูทูปผ่านโทรศัพท์มือถือ
3. เว็บไซต์ยูทูปสะท้อนคุณลักษณะปฏิบัติงานร่วมกันได้ คลิปวิดีโอหนึ่งคลิปอาจจะประกอบไปด้วยคำบรรยาย ซึ่งเป็นตัวอักษร ภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงต่างๆ เป็นต้น ซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้มีส่วนทำให้การสื่อสารความเกลียดชังผ่านคลิปวิดีโอมีพลังในการกระตุ้นอารมณ์ร่วมมากขึ้น เพราะผู้รับสารจะได้เห็นทั้งภาพ ภาพเคลื่อนไหว ข้อความบรรยาย และได้ฟังเสียงเพลง หรือเสียงพากย์ประกอบ
4. เว็บไซต์ยูทูปมีความสามารถประมวลเนื้อหาจากหลายแหล่งมารวมกัน จากการศึกษาพบว่า มีคลิปวิดีโอจำนวนมากที่นำเนื้อหาจากหลายแห่งมาร้อยเรียงและสร้างเป็นคลิปวิดีโอ เช่น นำภาพมาจากเว็บไซต์ข่าว นำคลิปข่าวที่นำเสนอในเว็บไซต์มาตัดตอนและใส่ในคลิปวิดีโอบางส่วน เป็นต้น
5. ผู้รับสารสามารถเปลี่ยนแปลงเนื้อหาได้ ผลการวิจัยพบว่า มีหลายคลิปวิดีโอที่ถูกเปลี่ยนแปลงเนื้อหาโดยผู้รับสาร การที่ผู้รับสารสามารถเปลี่ยนแปลงเนื้อหาได้ ส่งผลให้มีเนื้อหาหลายฉบับ (Version) เท่ากับว่าเนื้อหาที่เป็นการสื่อสารความเกลียดชังก็จะถูกผลิตซ้ำให้มีหลายฉบับได้เช่นกัน
6. เว็บไซต์ยูทูปสร้างให้เกิดวัฒนธรรมแบบรีมิกซ์ โดยจะพบว่ามีคลิปวิดีโอจำนวนมากที่นำเพลงมาตัดต่อและนำไปประกอบภาพ หรือภาพเคลื่อนไหวต่างๆ ซึ่งมีการคัดลอก หรือถ่ายทำเองโดยผู้ใช้ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว

เสียง ข้อความ ฯลฯ ถูกนำมาประกอบกันเป็นคลิปวิดีโอที่มีวัตถุประสงค์ตามที่ผู้ผลิตต้องการ โดยภาพและคลิปวิดีโออาจถูกนำมาดัดแปลงให้มีลักษณะตรงข้ามกับวัตถุประสงค์การนำเสนอตั้งเดิม

7. เนื้อหาในเว็บไซต์ยูทูปอยู่ทนกว่าสื่อเก่า (Fagerjord, 2010: online) ผู้วิจัยพบว่าคลิปวิดีโอในเว็บไซต์ยูทูปยังคงสามารถเข้าถึงและรับชมได้ แม้จะเป็นคลิปวิดีโอที่ถูกอัปโหลดมานานหลายปี ที่สำคัญคือยังมีผู้ใช้เข้าชมคลิปวิดีอนั้นๆ สะท้อนได้จากจำนวนการเข้าชมในหน้าเว็บไซต์ยูทูปที่ยังคงเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การลดทอนความซับซ้อนของอัตลักษณ์ ความเป็นไทย กระแสหลัก และความขัดแย้งทางชนชั้นกับการบ่มเพาะ ความเกลียดชังในสื่อสังคมออนไลน์ของไทย

สำนักคิดสมัยใหม่ (Modernism) เชื่อว่าในตัวมนุษย์หรือสังคมโดยธรรมชาติแล้วจะมีคุณสมบัติบางอย่างที่เป็นแก่นแกนหรือสารัตถะที่มั่นคงแน่นอน ซึ่งแก่นหรือสารัตถะที่ซ่อนอยู่ในตัวมนุษย์นี้เองเป็นตัวกำหนดทิศทางของพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาภายนอก(อภิญา เพื่องฟูสกุล, 2546: 8) ดังนั้นมุมมองต่อมนทัศน์เรื่องอัตลักษณ์ของสำนักคิดนี้จะมองว่า “อัตลักษณ์คือคุณสมบัติ / คุณลักษณะที่บอกว่าเราเป็นใคร หรือคนอื่นบอกว่าเราเป็นใคร” (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2555: 44) ขณะที่สำนักคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) จะมองว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่ผลผลิตที่มีแก่นแกนหรือสารัตถะตายตัวแต่อัตลักษณ์มีความเป็นพลวัต สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบท (อ้างแล้ว)

เมื่อพิจารณาคลิปวิดีโอที่เข้าข่ายเป็นการสื่อสารความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูปพบว่า มีแนวโน้มที่จะเป็นไปตามแนวคิดแบบสำนักคิดสมัยใหม่ คือ มนุษย์มีอัตลักษณ์เพียงหนึ่งเดียวที่เป็นแก่นหรือสารัตถะที่มั่นคง สะท้อนจากเนื้อหาในคลิปวิดีโอส่วนใหญ่ประเด็นจุดประกายความเกลียดชังต่อกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะเหมือนกัน เช่น คลิปวิดีโอที่มีเนื้อหามุ่งโจมตีกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้าน

เผด็จการ (นปช.) ก็จะให้ภาพในทิศทางเดียวกันว่า กลุ่ม นปช. เป็นกลุ่มที่ไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เผาบ้านเผาเมือง เป็นกลุ่มบุคคลที่ “โง่” ให้พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตรหลอกใช้ และการมาชุมนุมของกลุ่ม นปช. ในช่วงปี พ.ศ. 2552 - 2553 ก็ไม่ได้มาเพราะ มีเจตจำนงทางการเมืองที่เป็นอิสระ แต่มาชุมนุมเพราะ ได้รับเงินค่าจ้าง เป็นต้น หรือกลุ่มทางการเมืองที่ถูกมองว่า อยู่ตรงข้ามกลุ่ม นปช. เช่น พรรคประชาธิปัตย์และรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ตลอดจนผู้สนับสนุนพรรค ประชาธิปัตย์และรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก็จะ ถูกโจมตีว่าเป็นพรรคแมลงสาบ เป็นกลุ่มคนที่ มาตรฐานประชาชน เป็นต้น ขณะที่ชาวมุสลิมจะถูก ดูถูกเหยียดหยามวิธีปฏิบัติต่างๆ รวมถึงโจมตีว่า ชาวมุสลิมเป็นกลุ่มที่นิยมความรุนแรง คนมุสลิม สกปรกทั้งร่างกายและความคิด เป็นต้น

ทฤษฎีการส่งผ่านทางวัฒนธรรม (Cultural transmission theory) มีส่วนช่วยอย่างมากในการ ทำความเข้าใจมุมมองต่ออัตลักษณ์ในลักษณะดังกล่าว ข้างต้น Anthony Cortese กล่าวว่า ความคิดเหมารวม (Stereotypes) เป็นฐานความเชื่อร่วมกันที่สมาชิกของ กลุ่มอัตลักษณ์หนึ่งมีต่อสมาชิกของกลุ่มอัตลักษณ์หนึ่งใน สังคมเดียวกันหรือต่างสังคม โดยเป็นการสรุป ภาพรวมอย่างครอบคลุมเกินไป (Overgeneralize) เกี่ยวกับคุณลักษณะของกลุ่มเชื้อชาติ ศาสนา เพศหรือ รสนิยมทางเพศที่แตกต่าง ซึ่งอาจไม่ใช่ความจริงเสมอไป ซึ่งกลไกการสร้างภาพเหมารวมนั้นมีหลายกลไกด้วยกัน ซึ่งล้วนแฝงฝังอยู่ในชีวิตประจำวันทั้งสิ้น เช่น โฆษณา ภาพยนตร์ หนังสือ โทรทัศน์ ฯลฯ (Cortese, 2006: 3-4)

ผลการวิจัยพบว่า คลิปวิดีโอจำนวนมากในเว็บไซต์ ยูทูบที่งานวิจัยนี้ศึกษา มีวิธีการมองเรื่องอัตลักษณ์แบบ ล้าสมัยเกินไป โดยมองว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว มีเพียงหนึ่งเดียว เช่น เป็นเสื้อแดง ก็ต้องโง่ จน เจ็บ รักทักษิณ ไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เป็นฝ่าย ตรงข้ามเสื้อแดง ต้องเป็นพวกคลั่งเจ้า เป็นอำมาตย์ มีความคิดสองมาตรฐาน เป็นต้น หากเป็นมุสลิม

ก็ต้องเคร่งศาสนา นิยมการใช้ความรุนแรง เป็นต้น สะท้อนให้เห็นความคิดเหมารวมซึ่งเป็นบรรทัดฐานแรก ที่จะนำไปสู่การสื่อสารความเกลียดชัง โดยความคิด เหมารวมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอยู่ภายใต้บริบททาง สังคมและประวัติศาสตร์เฉพาะ ได้แก่

1. ระบบคุณค่าความหมายเรื่อง “ความเป็นไทย กระแสหลัก” และความขัดแย้งทางชนชั้น

ความเป็นไทยกระแสหลักถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ สมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ด้วยเหตุผลทางการเมืองระหว่างประเทศต่อมาจนกระทั่ง ถึงปัจจุบัน ความเป็นไทยกระแสหลักก็ยังคงถูกสร้าง และผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง งานของ สายชล สัตยานุรักษ์ (2550) ประมวลให้เห็นคำสำคัญ (keyword) ที่จะถูก อ้างอิงหรืออยู่ในจินตภาพของคนในสังคมเมื่อนึกถึง ความเป็นไทย เช่น อำนาจสูงสุดอยู่ที่ผู้นำ (ในระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์คือ พระมหากษัตริย์ หลังจากนั้น คือผู้นำทหาร/พลเรือน) พระมหากษัตริย์ในฐานะศูนย์รวม จิตใจและความจงรักภักดี ชาติไทยที่เหนือกว่าชาติอื่นๆ ความสงบและความมั่นคงทางการเมือง พระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาประจำชาติ (และเป็นศาสนาที่ดี ที่สุด) การรู้จักต่ำที่สูง ภาษาไทย และศิลปวัฒนธรรม ประเพณีไทย เป็นต้น

ผู้เชี่ยวชาญสาขาการเมืองและประวัติศาสตร์ที่ให้ สัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้ระบุว่า คุณค่าและระบบความหมาย ของความเป็นไทย เช่น ความคิดความเชื่อที่ว่าประเทศไทย มีระบอบประชาธิปไตยแบบไทยๆ ที่เน้นการปกครอง โดยผู้ปกครองที่มีคุณธรรมมากกว่าตัวแทนประชาชน ที่มาจากการเลือกตั้ง เน้นคนดีปกครองบ้านเมือง ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ในฐานะที่พระมหา กษัตริย์ทรงมีความศักดิ์สิทธิ์และพึงได้รับความเคารพ สักการะอย่างสูงสุดจากคหิเทวราชา ขณะเดียวกัน ยังทรงเป็นผู้ปกครองที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและมี ความเมตตาเจกเช่น “พ่อปกครองลูก” เป็นต้น เป็น ทั้งปัจจัยผลักดันให้คนออกมาชุมนุมเพื่อดำรงรักษา ระบบคุณค่าความหมายแบบเดิม รวมไปถึงสื่อสาร

ความเกลียดชังออกไปเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้ามที่ถูกทำให้เชื่อว่ามาทำลายระบบคุณค่าความเป็นไทยแบบเดิม

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาคลิปวิดีโอในเว็บไซต์ยูทูบ ดอกร้าให้เห็นว่าระบบคุณค่าความหมายเรื่องความเป็นไทยที่โอบล้อมสังคมไทยเป็นบริบทสำคัญที่มีส่วนบ่มเพาะการสื่อสารความเกลียดชัง ตัวอย่างเช่น คลิปวิดีโอที่มุ่งโจมตีกลุ่มคนเสื้อแดงที่มาชุมนุมว่าเป็นกลุ่มที่สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคมไทย สะท้อนให้เห็นความคับข้องใจของผู้ผลิตและผู้เผยแพร่คลิปวิดีโอที่มองว่าการชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดงนั้นทำลายความสงบและความมั่นคงทางการเมือง ซึ่งเป็นมิติหนึ่งที่อยู่ในการรอบแนวคิดเรื่องความเป็นไทยกระแสหลัก สายชล สัตยานุรักษ์ ใช้คำว่า “ความเงิบทางการเมือง” ซึ่งเป็นสิ่งที่การปกครองแบบไทยพยายามสร้างขึ้น โดยพยายามประกอบสร้างความเชื่อที่ว่าไม่มีความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องลุกขึ้นมาเรียกร้องอะไร เพราะคนไทยชอบรับความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตได้ ส่วนหนึ่งของการยอมรับความไม่เป็นธรรมก็เพราะคนไทยถูกฝังความคิดในเรื่องการรู้จักที่ต่ำที่สูง (สายชล สัตยานุรักษ์, 2548: 110) โดยเฉพาะเมื่อฐานกำลังการขับเคลื่อนหลักของกลุ่มคนเสื้อแดงคือ มวลชนจากต่างจังหวัด ยิ่งส่งผลให้คนในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนชนชั้นกลางในเมืองมีแนวโน้มที่จะมีมุมมองว่ากลุ่มคนเสื้อแดงที่เข้าร่วมชุมนุมประทุง้นนั้นถูกหลอกใช้หรือได้รับการว่าจ้างให้เข้าร่วมการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของคนชนบทให้มีลักษณะของกลุ่มคนที่ “โง่ จน เจ็บ” ถูกหลอกได้ง่าย โดยส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความ “เชื่อ” ของชาวบ้านในชนบท อย่างไรก็ตาม ความเชื่อดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่งดงามและสมควรรักษาไว้ (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2557: ฮอนไชน์) ความคิดในลักษณะนี้ถูกนำมาอธิบายปัญหาต่างๆ ในสังคมการเมืองไทย เช่น ปัญหาการซื้อเสียงก็ได้รับการอธิบายว่า เป็นเพราะชาวบ้าน “จน” และ “ถูกหลอก” ได้ง่าย ทำให้ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ดังเช่นที่มีคำกล่าวว่า “เงินไม่มากไม่เป็น” ดังนั้นการแก้ปัญหาคือการให้การศึกษากับคน

ชนบท โดยที่ไม่ได้พิจารณาแง่มุมอื่นๆ อย่างลึกซึ้ง (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2551: 148) หรือ การชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดงเกิดจากความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมไทย ซึ่งเป็นเรื่องของความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดมายาคติเกี่ยวกับคนชนบทที่มองว่าคนชนบท “โง่ จน เจ็บ” ซึ่งความคิดเหล่านี้ยังอยู่ในความรับรู้ของชนชั้นกลางในเมืองที่ไม่พยายามทำความเข้าใจสาเหตุของการชุมนุมที่แท้จริงว่าเป็นผลมาจากอะไรบ้าง แต่กลับอธิบายอย่างง่ายๆ ว่ากลุ่มคนชนบทที่เข้ามาชุมนุม “รับเงินมาชุมนุม” (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2553: 137) หรือในกรณีของเนื้อหาคลิปวิดีโอประเภทที่โจมตีแกนนำและกลุ่มผู้ชุมนุมเสื้อแดงว่าไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์หรือมีแนวคิดที่จะล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์

ในทัศนะของผู้วิจัย การสื่อสารความเกลียดชังดังกล่าวถูกบ่มเพาะจากระบบความเชื่อความหมายเรื่องความเป็นไทยกระแสหลักเช่นกัน เพราะมิติหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของฐานคิดเรื่องความเป็นไทยกระแสหลักคือ ความเคารพศรัทธาต่อพระมหากษัตริย์ในฐานะศูนย์รวมจิตใจและความจงรักภักดี การเน้นเรื่องพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีความศักดิ์สิทธิ์และพึงได้รับความเคารพสักการะอย่างสูงสุดจากคหิของเทวราชา ขณะเดียวกันก็ได้ให้ความหมายกับพระมหากษัตริย์ไทยว่าเป็นผู้ปกครองที่ประกอบด้วยคุณธรรมและมีความเมตตาเหมือน “พ่อปกครองลูก” (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550) โดยความคิดดังกล่าวถูกประกอบสร้างอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์จนกระทั่งถึงยุคที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ความคิดดังกล่าวก็ยังได้รับการประกอบสร้างและถูกผลิตซ้ำอย่างสม่ำเสมอผ่านการทำงานทางความคิดของปัญญาชนคนสำคัญ เช่น หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช พระยาอนุมานราชธน เป็นต้น ซึ่งการทำงานทางความคิดของปัญญาชนไทยเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างสูงต่อระบบการศึกษา งานวิจัยต่างๆ รวมถึงพิธีกรรมและการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน ฯลฯ

ความเป็นไทยกระแสหลักที่โอบล้อมสังคม การเมืองไทยทำให้คนไทยในสังคมไทยยอมรับไม่ได้กับ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีแนวโน้มจะ “ไม่รัก” พระมหากษัตริย์ เช่น กลุ่มบุคคลที่ต้องการแก้ไข กฎหมายอาญามาตรา 112 กลุ่มบุคคลที่วิพากษ์วิจารณ์ พระมหากษัตริย์ เป็นต้น ทำให้เกิดกระแสความเกลียดชัง ต่อบุคคลดังกล่าวในฐานะที่เป็นภัยคุกคามต่อกลุ่มเรา และสิ่งที่กลุ่มเราให้ความเคารพศรัทธา ความเกลียดชัง ที่ถูกแสดงออกไปไกลถึงขั้นของการแสดงเจตนารมณ์ ที่ไม่ต้องการจะอยู่ร่วมสังคมด้วย

ขณะเดียวกันในฟากฝั่งของกลุ่มคนที่ถูกพิจารณา ให้เป็นฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มคนเสื้อแดงก็ถูกโจมตีเช่น เดียวกัน โดยจะมีลักษณะของการโจมตีบุคคลที่เป็น ผู้นำรัฐบาล เช่น นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หรือ บุคคล ที่เป็นชนชั้นนำในสังคม ที่ฝ่ายเสื้อแดงมองว่าเป็น ตัวแทนของ “อำมาตย์” เช่น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การสื่อสารความเกลียดชังใน ลักษณะนี้ก็เป็นผลมาจากการบ่มเพาะของความเป็นไทย กระแสหลักเช่นเดียวกัน เนื่องจากมิติหนึ่งของระบบ ความเชื่อความหมายเรื่องความเป็นไทยกระแสหลักคือ อำนาจสูงสุดอยู่ที่ผู้นำ การมุ่งโจมตีตัวบุคคลที่อยู่ฝ่าย ตรงข้ามของกลุ่มคนเสื้อแดง ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนเสื้อแดงเองก็ก้าวไม่พ้น เรื่องตัวบุคคล โดยยังมองว่าอำนาจสูงสุดอยู่ที่ผู้นำ สาเหตุ ของความขัดแย้งจึงเป็นผลมาจากตัวบุคคลที่เป็นผู้นำ ประเทศ แต่มองไม่เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างซึ่งแฝงอยู่ใน ความขัดแย้งที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่

2. กระแสความหวาดกลัวอิสลาม (Islamophobia) และสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์สำคัญส่งผล ต่อการมองอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมในสังคมไทย โดยผล การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลาม และ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาสันติวิธี พบว่า บริบททางสังคม และประวัติศาสตร์ที่บ่มเพาะการสื่อสารความเกลียดชัง

บนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อ ได้แก่

- 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามตั้งแต่อดีต
- 2) การสร้างภาพมุสลิมในฐานะศัตรูของโลกตะวันตก
- 3) กระแสความหวาดกลัวศาสนาอิสลาม (Islamophobia) ในโลกตะวันตก
- 4) สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
- 5) ความคิดกระแสหลักเกี่ยวกับ “ความเป็นไทย” (Mainstream Thought on “Thainess”)

ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาหลักปวิดีโอ ที่เข้าข่ายเป็นการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่อง ศาสนา/ลัทธิความเชื่อในเว็บไซต์ยูทูบ พบว่า คลิปวิดีโอ ทั้งหมดที่พบมุ่งโจมตีชาวมุสลิมและศาสนาอิสลาม ในประเด็นต่างๆ เช่น การโจมตีชาวมุสลิมว่านิยม ความรุนแรงและชอบก่อการประทุรัง สร้างความวุ่นวาย การถูกเหยียดหยามชาวมุสลิมว่า มีทั้งความคิดและ ร่างกายที่สกปรก การดูหมิ่นศาสดามุฮัมมัดว่าเป็น ศาสดาที่มีนิสัยเห็นแก่ตัวและอำมหิต เป็นต้น โดยเนื้อหา ในคลิปวิดีโอส่วนหนึ่งมีการอ้างอิงถึงสถานการณ์ ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของ ประเทศไทย ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นสอดคล้อง กับผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลามว่าบริบทที่บ่มเพาะ การสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิ ความเชื่อ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สำหรับสังคมไทย บริบทที่เอื้อให้เกิดการแสดงความเกลียดชังในรูปแบบ ต่างๆ ต่อชาวมุสลิมและศาสนาอิสลามเป็นผลมาจาก สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในทัศนะของผู้วิจัย กระแสหวาดกลัวศาสนาอิสลาม (Islamophobia) รวมถึงการสร้างภาพมุสลิมในฐานะ ศัตรูของโลกตะวันตก อาจจะส่งผลทำให้ความรู้สึก ไม่ไว้วางใจต่อชาวมุสลิมเริ่มต้นก่อตัวขึ้นในความรู้สึก ของคนไทยโดยรวม แต่สิ่งที่ทำให้ความไม่ไว้วางใจต่อชาวมุสลิมทวีความรุนแรงมากขึ้นคือสถานการณ์ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของประเทศไทย

สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ประกอบกับกระแสवादกล้วศาสนาอิสลามในประเทศตะวันตกทำให้มายาคติเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมดูสมจริงมากยิ่งขึ้นมายาคติดังกล่าว เช่น มายาคติที่ว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งความรุนแรง โดยอ้างอิงถึงหลักการเรื่องการญิฮาด ว่าหมายถึงการทำสงครามพลีชีพเพื่อศาสนา เป็นต้น (คาริน อินทร์หมื่น 2547: 87) ซึ่งมายาคติเหล่านี้เป็นสิ่งหล่อเลี้ยงให้การสื่อสารความเกลียดชังที่มุ่งโจมตีศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมมีลักษณะของการเหมารวมบนฐานอคติว่ามุสลิมและชาวมุสลิมจะต้องใช้ความรุนแรงเท่านั้น ฯลฯ รวมถึงเป็นเสมือนกำแพงที่ทำให้คนในสังคมไทยไม่พยายามทำความเข้าใจศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม เมื่อมีความจำเป็นต้องปฏิสัมพันธ์กับชาวมุสลิมก็จะมีคามหวาดระแวงก่อน ดังเช่นเสียงสะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ผู้ที่เข้าข่ายเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังในงานวิจัยนี้ ที่บอกเล่าถึงประสบการณ์ของเพื่อนผู้นับถือศาสนาอิสลามด้วยกัน ที่เมื่อมีคนเห็นเขาละหมาดแล้วคนเหล่านั้นกลัวเขา เป็นต้น

นอกจากเหตุการณ์ร่วมสมัยที่เกิดขึ้นจะเป็นบริบทที่บ่มเพาะความรู้สึกไม่ไว้วางใจและความรู้สึกเหมารวมบนฐานอคติต่อชาวมุสลิมแล้ว การศึกษาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับรากเหง้าของชาวมุสลิมมีส่วนบ่มเพาะความรู้สึกดังกล่าว โดยจะพบว่า ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับปัตตานี ซึ่งเป็นรากเหง้าของชาวมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถูกลดทอนความสำคัญลงจากเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและมีประวัติศาสตร์เฉพาะของตนเอง เหลือเพียงการเป็นรัฐหนึ่งภายใต้การปกครองของประเทศไทย และเป็นรัฐที่ก่อการกบฏ สร้างความวุ่นวายหลายครั้ง ดังเช่นที่ ธงชัย วินิจจะกูล กล่าวว่า “ภาพพจน์รวบยอด (Trope) ของปัตตานีในประวัติศาสตร์แห่งชาติของไทย คือ แยก-ประเทศราช-ที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายภายใน-และชอบเป็นขบถ ประวัติศาสตร์ปัตตานีที่เป็น ‘แขก’ จึงเป็นประวัติศาสตร์จับคู่แคลนตั้งแต่ต้น” (ธงชัย วินิจจะกูล, 2547 อ้างถึงใน อารี จำปากลาง 2556:

ออนไลน์)

ในทัศนะของผู้วิจัยทางสังคมและประวัติศาสตร์เช่นนี้มีส่วนทำให้คนในสังคมไทยส่วนใหญ่รู้สึกชาวมุสลิม “แปลกแยก” และเป็น “คนอื่น” ในสังคมไทย ขณะที่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ตอกย้ำมายาคติเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมเป็นบริบทหนึ่งที่บ่มเพาะและหล่อเลี้ยงการสื่อสารความเกลียดชังที่มุ่งโจมตีศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม กรอบความคิดเรื่องความเป็นไทยกระแสหลักนั้นช่วยส่งเสริมให้ผู้คนในสังคมไทยไม่ใส่ใจ และพร้อมที่จะเชื่อการสื่อสารความเกลียดชังดังกล่าว โดยเป็นความรู้สึกที่ว่า กลุ่มบุคคลนั้นเป็น “คนอื่น” ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย แต่มารสร้างคามเคียดแค้นและเป็นภัยคุกคามกับสังคมไทย

การลดทอนความซับซ้อนของอัตลักษณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นบ่อยครั้งทั้งในพื้นที่ออฟไลน์และออนไลน์ แต่การลดทอนความซับซ้อนของอัตลักษณ์ในพื้นที่ออนไลน์มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือทำได้ง่ายและรวดเร็ว ความง่ายของการลดทอนความซับซ้อนของอัตลักษณ์ในพื้นที่ออนไลน์เป็นความง่ายในแง่ของการตัดสินใจลดทอนเนื่องจากคุณลักษณะหนึ่งของสื่อออนไลน์คือความเป็นนิรนาม ดังนั้นไม่ว่าผู้ใช้จะแสดงออกอย่างไรในพื้นที่ออนไลน์จึงไม่ต้องคำนึงหรือคำนึงถึงน้อยในเรื่องของความรับผิดชอบหลังจากการแสดงออกใดๆ และในส่วนของความรวดเร็วของการลดทอนความซับซ้อนของอัตลักษณ์ในพื้นที่ออนไลน์จะเป็นความรวดเร็วในแง่ของเทคโนโลยีที่รองรับให้ผู้ใช้สามารถที่จะแสดงความคิดเห็น เปิดรับ และเผยแพร่แบ่งปันตลอดจนปรับแก้เนื้อหาต่างๆ ได้สะดวกและพ้นข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่

นอกจากนี้ ผู้ใช้ในพื้นที่ออนไลน์มีลักษณะ “ยาวไปไม่อ่าน” ทำให้ในบางครั้งการนำเสนอเนื้อหาต่างๆ ขาดบริบทและที่มาที่ไป แต่มีลักษณะการตัดสินใจอย่างเด็ดขาดลงไปทันทีจนล้าสั่นกลายเป็นการลดทอนความซับซ้อนของประเด็นต่างๆ

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการมองอัตลักษณ์ว่าเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัวในลักษณะข้างต้น ทำให้เรามองเห็นปัจเจกบุคคลคนหนึ่งในมิติเดียว เช่น การที่บุคคลนั้นสนับสนุนกลุ่ม นปช. ก็มีแนวโน้มที่จะมองว่าบุคคลนั้นจะต้องมีอัตลักษณ์แบบ “คนเสื้อแดง” คือ ใจ ถูกหลอกใช้ ไม่มีเจตจำนงทางการเมืองที่เป็นอิสระ ถูกจ้างมาชุมนุมรักทักษิณ เป็นต้น หรือหากบุคคลนั้นต่อต้านเรามองเห็นเพียงอัตลักษณ์ทางการเมืองของเขา ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วบุคคลคนหนึ่งมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายอันเป็นผลมาจากการที่มนุษย์ไม่ได้มีสายสัมพันธ์เชิงเดี่ยว (Singular affiliation) หากแต่มีสายสัมพันธ์ที่ซับซ้อนกับหลายกลุ่มในเวลาเดียวกัน (อมารตยา เช่น, 2555: 4) บุคคลคนหนึ่งไม่ได้มีสายสัมพันธ์กับกลุ่มทางการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่เขา/เธอยังมีสายสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ ที่หลากหลายเช่น ชนชั้น ศาสนา เพศสภาพ ชาติพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะให้อัตลักษณ์แก่บุคคลอัตลักษณ์หนึ่ง จึงทำให้บุคคลคนหนึ่งมีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย เมื่อพิจารณาตัวอย่างที่ยกมาในข้างต้น เรื่องบุคคลที่สนับสนุนกลุ่ม นปช. เนื่องจากบุคคลคนหนึ่งมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายดังที่ได้กล่าวไปแล้ว บุคคลที่เข้าร่วมกับกลุ่ม นปช. ก็จะพกพาอัตลักษณ์ที่หลากหลายของตนเองมาด้วย ซึ่งทำให้เขา/เธอ มีผลประโยชน์ ความคิด ค่านิยม ฯลฯ หลากหลาย ดังนั้น แม้ว่าเขาจะสนับสนุนกลุ่ม นปช. แต่ก็มีความเป็นไปได้ว่าเขาอาจจะไม่ได้ “รักทักษิณ” ไม่ได้ถูกจ้างมาชุมนุมหรือถูกหลอกใช้ เสมอไป ในทำนองเดียวกัน กลุ่มอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มทางการเมืองหรือศาสนา/ลัทธิความเชื่อ ก็ไม่ได้เป็นกลุ่มเดียวที่สร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล และทำให้บุคคลที่สังกัดกลุ่มดังกล่าวมีความเป็นเนื้อเดียวกันทั้งหมด แต่ภายในกลุ่มก็กลับประกอบไปด้วยคนที่มีความอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ไม่ได้เหมือนกันทั้งหมด

ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าการมองว่าบุคคลมีอัตลักษณ์ที่เป็นแก่นแท้แน่นอนเพียงหนึ่งเดียว และมีภาพของกลุ่มทางการเมืองและกลุ่มทางศาสนา/ลัทธิความเชื่อแบบเป็นก้อนเดียวกัน โดยมองไม่เห็นความหลากหลายของคนในสังกัดกลุ่มนั้นๆ มีแนวโน้มที่จะทำให้เห็นคนที่

อัตลักษณ์ตรงข้ามกับกลุ่มของตนเป็นศัตรู และเกิดความรู้สึกเกลียดชังในลักษณะที่เหวี่ยงตัวอย่างเช่น เมื่อมีภาพว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งความรุนแรง ก็มีความเป็นไปได้ว่าจะมีความรู้สึกแบบเหวี่ยงต่อคนมุสลิมว่าเป็นคนที่นิยมใช้ความรุนแรง อย่างไรก็ตาม อมารตยา เช่น กล่าวไว้ว่า แม้ว่าบางอัตลักษณ์จะถูกทำให้เห็นว่ามีผลสำคัญเป็นอย่างมาก เช่น อัตลักษณ์ทางศาสนาหรืออารยธรรม แต่ก็ยังเป็นเพียงหนึ่งในกลุ่มที่มนุษย์ผู้หนึ่งสังกัด (2555:64) ดังนั้น ชาวมุสลิมจึงไม่ได้มีอัตลักษณ์ความเป็นอิสลามเพียงอย่างเดียว แต่เขา/เธอยังมีอัตลักษณ์อื่นๆ ที่เชื่อมโยงกับชนชั้น เพศสภาพ อาชีพ อุดมการณ์ทางการเมือง ฯลฯ (อมารตยา เช่น, 2555:14)

ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเมือง ประจักษ์ ก้องกีรติ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์ในปัจจุบันคนในสังคมตัดสินกันด้วยมิติเดียว เพียงแค่มีจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างก็ผิดทันที ซึ่งประจักษ์มองว่าสังคมจะรุ่มร่ามมากขึ้นหากคนในสังคมเห็นว่า ไม่มีกลุ่มใดหรือบุคคลใดที่ถูกต้องติงามทั้งหมดหรือชั่วร้ายเลวทรามไปทั้งหมด และทุกคนทุกกลุ่มมีอัตลักษณ์หลายมิติด้วยกัน บางอย่างแตกต่างจากเรา บางอย่างทับซ้อนกับเรา

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการมองเห็นความซับซ้อนของบุคคลในลักษณะดังกล่าว ไม่ได้ทำให้ความขัดแย้งหมดไป แต่คนที่อยู่ในความขัดแย้งจะไม่มองกลุ่มที่เห็นแตกต่างเป็นศัตรูอย่างชัดเจน ส่งผลให้บรรยากาศของความเกลียดชังในสังคมเข้มข้นน้อยลง

นัยสำคัญสำหรับการศึกษาประเด็นเรื่อง การสื่อสารความเกลียดชังในอนาคต

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้นว่า องค์ความรู้เรื่องการสื่อสารความเกลียดชังยังเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทยที่แม้ในขณะนี้จะได้รับความสนใจมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นช่วงเริ่มต้น ทำให้ยังมีมิติอีกหลายมิติที่ยังไม่มีคำตอบที่แน่นอนตายตัว การอภิปรายผลในงานวิจัยนี้ในหลาย

ประเด็นจึงไม่ใช่การพยายามค้นหาคำตอบที่แน่นอนตายตัว แต่เป็นการอภิปรายผลเพื่อให้เห็นความซับซ้อนของประเด็น รวมไปถึงตั้งข้อสังเกตในบางประเด็นเพื่อนำไปสู่การศึกษาเรื่องการสื่อสารความเกลียดชังในอนาคตต่อไป โดยผู้วิจัยได้แบ่งการอภิปรายออกเป็น 5 ประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก คือ การสื่อสารความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูปกับความรุนแรงเชิงกายภาพ

จากการพิจารณาโดยภาพรวม ผู้วิจัยพบว่า คลิปวิดีโอที่เข้าข่ายเป็นการสื่อสารความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูป (ภาษาไทย) ที่ศึกษาในงานวิจัยในช่วงเวลานี้ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์และไม่ได้มีลักษณะของการจัดการ (Organize) อย่างเป็นระบบเพื่อเคลื่อนไหวปลุกระดมให้เกิดการใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง โดยจะเห็นได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาคลิปวิดีโอที่เข้าข่ายเป็นการสื่อสารความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูป (ภาษาไทย) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า ทั้งสองฐานความเกลียดชัง คือ ฐานความเกลียดชังเรื่องการเมือง และศาสนา/ลัทธิความเชื่อ ที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ มีความร้ายแรงของการสื่อสารความเกลียดชังอยู่ในระดับการช่วยทำให้เกิดความเกลียดชังต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง (Inciting Discriminatory Hatred) และระดับการตั้งใจดูถูกเหยียดหยาม/เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง (Conscious Discrimination) แต่ไม่พบระดับความร้ายแรงในระดับของการช่วยให้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง (Inciting Discriminatory Violence) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณารูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาความเกลียดชังจะพบว่า รูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูปนั้นมีความหลากหลาย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบที่ไม่ได้มีการใช้เทคนิคที่ซับซ้อน คลิปวิดีโอจำนวนมากเป็นการนำภาพจากอินเทอร์เน็ตมาร้อยเรียงประกอบเพลงใส่ข้อความประกอบอย่างง่าย และทำขึ้นเป็นสไลด์ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัย รูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาความเกลียดชังเหล่านี้สะท้อนความ “จริงจัง” ของการ

สื่อสารความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูปว่า คลิปวิดีโอจำนวนมากทำขึ้นเพื่อความสะใจ เพื่อใช้ระบายอารมณ์เป็นคลิปวิดีโอง่ายๆ ที่ถูกผลิตขึ้นเองโดยผู้โพสต์ที่ไม่ได้เป็นที่รู้จักในสาธารณะ ซึ่งปัจจัยที่ว่าผู้ส่งสารเป็นผู้ที่ทรงอิทธิพลหรือไม่นั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถเป็นตัวบ่งชี้ว่าสถานการณ์การแสดงความเกลียดชังกำลังเข้าใกล้สภาวะการใช้ความรุนแรง (ชาญชัย สุขโกศล, 2556: 18-19) ผู้วิจัยจึงมองว่าสำหรับประเทศไทยในเวลานี้ เว็บไซต์ยูทูปเป็นเพียงพื้นที่การระบายและปลดปล่อยอารมณ์โกรธเกลียดเท่านั้น ผู้ใช้ที่ผลิตคลิปวิดีโอและเผยแพร่บนเว็บไซต์ยูทูปดำเนินการในฐานะปัจเจกบุคคล ยังไม่ได้มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อดำเนินการเคลื่อนไหวปลุกระดมใดๆ อย่างเป็นทางการ

หากใช้แบบจำลองเรื่องการปลดปล่อยอารมณ์ที่รุนแรงเพื่อให้อารมณ์นั้นอ่อนลง (Catharsis Model) มาเป็นกรอบในการพิจารณาข้อสังเกตดังกล่าว คลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูปจะไม่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพ เนื่องจากคนในสังคมมีช่องทางในการระบายอารมณ์โกรธเกลียด (Ferguson, 2009: 43) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าขณะนี้จะวางใจได้ในระดับหนึ่งว่าการสื่อสารความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูปยังไม่น่าเป็นห่วงว่าจะข้ามเส้นมาสู่การใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพ แต่ก็ต้องเฝ้าระวังต่อไปในระยะยาวเนื่องจากมีความเป็นไปได้ว่าจะเกิดการสั่งสมความเกลียดชังต่อกลุ่มเป้าหมาย และในวันหนึ่งที่บริบททางสังคมเหมาะสม ความขัดแย้งในสังคมมีความเข้มข้นถึงระดับ ก็เป็นไปได้ว่าความเกลียดชังต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกกระตุ้นเร้าและสั่งสมมาเป็นระยะเวลานานจะปะทุและนำไปสู่การใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพได้ ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองเรื่องตัวเร่งปฏิกิริยา (Catalyst Model) ซึ่งมองว่าความโกรธเกลียดชังและความก้าวร้าวนั้นเป็นการตอบสนองกลับต่อผู้ที่ป้อนศัตรู ซึ่งเป็นเรื่องที่ปกติและมนุษย์ก็มีกลไกในการควบคุมยับยั้งพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงอยู่แล้ว แต่ในบางสถานการณ์ เช่น ช่วง

ที่เกิดภาวะตึงเครียดมาก เช่น ตกงาน หย่าร้าง เป็นต้น ก็อาจจะมีส่วนในการทำลายกลไกที่ควบคุมยับยั้งพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงได้ สภาวะการณ์ที่ตึงเครียดต่างๆ ไม่ใช่สาเหตุของความรุนแรงแต่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาสำหรับการใช้ความรุนแรง เมื่อพิจารณาจากฐานคิดในลักษณะนี้ สื่อที่มีเนื้อหาความรุนแรงไม่ได้เป็นสาเหตุของอาชญากรรมความรุนแรงต่างๆ แต่ในบางสถานการณ์ อาจจะเป็นตัวเร่งปฏิกิริยารูปแบบหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า ในบางครั้ง บุคคลอาจจะตัดสินใจแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงคล้ายคลึงกับที่ได้เห็นในสื่อก็ได้ (Ferguson, 2009: 45) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นประชาชนผู้ใช้เว็บไซต์ยูทูป รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ให้บริการเว็บไซต์ ฯลฯ ควรที่จะร่วมกันเฝ้าระวัง หากพบว่าเนื้อหาเริ่มไต่ระดับจากการตั้งใจดูถูกเหยียดหยาม/เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเป้าหมาย ความเกลียดชัง และการขู่ขู่ให้เกิดความเกลียดชัง ต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง ไปสู่ระดับการขู่ขู่ให้ใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง รวมถึงเริ่มมีการเคลื่อนไหวปลุกระดมกันอย่างเป็นระบบ มีกลุ่มก้อนที่รวมตัวกันชัดเจนเพื่อปลุกระดมให้ใช้ความรุนแรงกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายจะต้องเริ่มดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

นอกจากนี้ ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า แม้ว่าการสื่อสารความเกลียดชังจะไม่ข้ามเส้นไปสู่การใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพ ก็ใช่ว่าจะไม่ต้องให้ความสนใจและเฝ้าระวัง เพราะการที่คนในสังคมบริโภคเนื้อหาที่เต็มไปด้วยการเหยียดหยามดูถูก และการขู่ขู่ให้เกิดความเกลียดชังนั้น บุคคลนั้นอาจจะไม่ได้ลงมือใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชังด้วยตัวเอง แต่อาจจะ “เพิกเฉย” หรือกระทั่งสนับสนุน หากมีการใช้ความรุนแรงกับกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ละเอียดไม่ได้เช่นเดียวกัน

ประเด็นที่สอง คือ ธรรมชาติของเว็บไซต์ยูทูปกับความจงใจสร้างความเกลียดชังดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่า

ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาความเกลียดชังบนฐานเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อ ไม่พบความร้ายแรงในระดับการขู่ขู่ให้ใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง นอกจากนี้ ยังไม่พบการเลือกปฏิบัติโดยไม่ตั้งใจอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นเพราะธรรมชาติของสื่อ เว็บไซต์ยูทูปเป็นพื้นที่สำหรับเผยแพร่แบ่งปันคลิปวิดีโอ ที่ถึงแม้จะมีขั้นตอนการผลิตและการเผยแพร่ที่ไม่ต้องใช้ความรู้ที่ซับซ้อน แต่ก็ยังคงมีขั้นตอนกระบวนการต่างๆ ที่ผู้ใช้งานจะต้องปฏิบัติตาม แตกต่างจากสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ ที่ผู้ใช้สามารถผลิตเนื้อหาได้เพียงปลายนิ้วสัมผัส กระบวนการการผลิตของเว็บไซต์ยูทูปจึงเป็นเสมือนตัวกรองขั้นแรกสำหรับการผลิตเนื้อหาความเกลียดชัง โดยอาจทำให้ผู้ผลิตเนื้อหาได้ใคร่ครวญและใช้วิจารณญาณมากกว่าการผลิตหรือเผยแพร่เนื้อหาความเกลียดชังในสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ เหตุผลดังกล่าวเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ผลการวิเคราะห์เนื้อหาในเว็บไซต์ยูทูปในงานวิจัยนี้ไม่พบการสื่อสารความเกลียดชังที่มีความร้ายแรงในระดับการขู่ขู่ให้ใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง ในอีกทางหนึ่ง ก็เป็นเรื่องยากที่ผู้ใช้จะผลิตคลิปวิดีโอออกมาได้จากความ “บังเอิญ” แม้แต่คลิปวิดีโอที่ไม่ได้ใช้เทคนิคอะไร เป็นเพียงนำภาพมารวมเป็นสไลด์ ก็ยังต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกภาพ การเลือกเพลงประกอบ มีช่วงที่จะต้องรอการอัปโหลด ฯลฯ ปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่พบคลิปวิดีโอที่มีระดับความร้ายแรงในระดับการเลือกปฏิบัติโดยไม่ตั้งใจ

ประเด็นที่สาม คือ การลดทอนความเป็นมนุษย์กับการสร้างความเกลียดชังผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านความรุนแรงและสันติวิธีและผู้เชี่ยวชาญเรื่องการเมือง 2 คน พบว่า การลดทอนความเป็นมนุษย์นั้นมี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือการเปรียบเทียบผู้อื่นในลักษณะที่เขาไม่ใช่คน ได้แก่ การเปรียบเทียบผู้อื่นเป็นสัตว์เครื่องนาคที่ต่ำกว่ามนุษย์ ส่วนลักษณะที่สอง

ของการลดทอนความเป็นมนุษย์คือ การทำให้ผู้อื่นกลายเป็นยักษ์มารหรือเป็นปีศาจ (Demonization) ที่น่ากลัวเกินกว่าความเป็นจริง การลดทอนความเป็นมนุษย์ทั้งสองลักษณะเป็นฐานของความรู้สึกเกลียดชังได้ แต่ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า การลดทอนความเป็นมนุษย์ในลักษณะที่สองสามารถสร้างอารมณ์ความรู้สึกเกลียดชังได้มากกว่า เมื่อเรารู้สึกว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชังนั้นน่ากลัวและเป็นภัยคุกคามต่อตัวเรา กลุ่มของเรา หรือสิ่งที่เรารักและศรัทธา ก็มีแนวโน้มที่เรารู้สึกเกลียดชัง โดยงานของ Rush W. Dozier กล่าวว่า มนุษย์จะมีปฏิกิริยาตอบโต้กับบางคนด้วยความรู้สึกเกลียดชังเมื่อคนคนนั้นรู้สึกว่าการตนเองติดกับไม่มีทางหนี จนมุม รวมไปถึงการที่บุคคลคนนั้นรู้สึกว่าเขาควบคุมอะไรไม่ได้ มนุษย์จะรู้สึกติดกับได้เมื่อถูกโจมตีจากคนอื่นโดยที่ไม่สามารถหลบหนีได้ (Dozier, 2003: 21-22) ขณะที่หากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นทำให้เรารู้สึกว่าพวกเขาดี้อย่างน่าอัศจรรย์ ศรัทธาความเป็นมนุษย์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นความรู้สึกถูกดูแล ไม่อยากข้องเกี่ยว และเพิกเฉยหรือสนับสนุนหากมีการใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง การวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารความเกลียดชังทั้งฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองและศาสนา/ลัทธิความเชื่อ ใช้กลยุทธ์การทำให้กลุ่มเป้าหมายความเกลียดชังดูเป็นภัยคุกคามต่อกลุ่มตนเองมากที่สุด และเมื่อพิจารณาการสัมภาษณ์ผู้ที่เข้าข่ายว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชัง มีผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งมีแนวคิดทางการเมืองต่อต้านกลุ่มคนเสื้อแดงคนหนึ่งกล่าวว่า จะมีปฏิกิริยาตอบโต้หากรู้แน่ชัดว่าบุคคลใดที่เป็นผู้จัดทำหรือเผยแพร่คลิปวิดีโอที่มีเนื้อหามุ่งโจมตีสิ่งที่ตนเองให้ความเคารพศรัทธาสูงสุด นั่นคือพระมหากษัตริย์

ประเด็นที่สี่ คือ ประเด็นจุดประกายความเกลียดชังกับบริบทความขัดแย้งและบริบททางสังคมประวัติศาสตร์ จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาในงานวิจัยนี้ จะพบว่า

มีประเด็นจุดประกายความเกลียดชังที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป ฐานความเกลียดชังเรื่องการเมืองในช่วงเวลาที่เป็นขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ คือ พ.ศ. 2553 - 2555 สามารถแบ่งช่วงความขัดแย้งทางการเมืองได้เป็น 2 กลุ่มหลัก กลุ่มแรกคือ แกนนำและกลุ่มผู้ชุมนุมแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร สมาชิกพรรคเพื่อไทย จะถูกโจมตีด้วยประเด็นหลักๆ เช่น ความไม่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ การถูกเหยียดหยามว่าเป็นคนโกง การเผาบ้านเผาเมือง และใช้ความรุนแรงในการชุมนุม เป็นต้น กลุ่มที่สองคือ กลุ่มบุคคลที่ต่อต้านกลุ่มแรกที่กล่าวไปข้างต้น เช่น นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์และผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ แกนนำและผู้ชุมนุมกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น ซึ่งกลุ่มที่สองจะถูกโจมตีด้วยประเด็นเรื่องการใช้ความรุนแรงปราบปรามผู้ชุมนุมจนกระทั่งเสียชีวิต ในเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมือง พ.ศ. 2552 - 2553 การมีแนวคิดคลั่งเจ้า ความชอบธรรมในการบริหารประเทศของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นต้น

ในส่วนของฐานความเกลียดชังเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อที่สำรวจพบในเว็บบอร์ดต่างๆ จะมุ่งเป้าโจมตีไปที่ชาวมุสลิมและศาสนาอิสลาม ดังนั้นประเด็นที่จุดประกายความเกลียดชังจะเชื่อมโยงกับชาวมุสลิมและศาสนาอิสลาม เช่น การโจมตีศาสนาและหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม การถูกเหยียดหยามวิถีปฏิบัติของชาวมุสลิม การเหมารวมบนฐานอคติว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งความรุนแรง เป็นต้น

ในทัศนะของผู้วิจัย ไม่ใช่ทุกเรื่อง ทุกเหตุการณ์จะเป็นประเด็นที่สามารถ “จุดประกาย” ให้เกิดความเกลียดชังได้ แต่จะต้องมีความเชื่อมโยงกับบริบทความขัดแย้งในสังคม ณ เวลานั้น และบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ของสังคมนั้นๆ ด้วย เช่น หากเราดำเนินสื่อเหลืองว่าเป็น “ควายเหลือง” อาจจะไม่ทำให้เกิดความรู้สึกเกลียดชังอย่างลึกซึ้งต่อกลุ่มพันธมิตร

ประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือ กลุ่มคนเสื้อเหลือง มากเท่ากับการที่ค่ากลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่มคนเสื้อแดง ว่าเป็น “ควายแดง” เนื่องจากเบื้องหลังคำคำ “ควาย” นั้นมีนัยยะของการดูถูกดูแคลนว่า “โง่” ซึ่งในสังคมไทย กลุ่มคนที่ถูกมองว่า “โง่” นั้น คือ ชาวบ้านในต่างจังหวัด ที่จะถูกดูถูกเหยียดหยามอยู่เสมอว่าไม่มีความรู้ ถูกชักจูงได้ง่ายเหมือน “ควาย” ที่ถูกบังคับลากจูง ซึ่งมวลชนที่เป็นกำลังสำคัญหลักของกลุ่มคนเสื้อแดง คือ ชาวบ้านในต่างจังหวัด โดยเฉพาะภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การคำ “ควายแดง” จึงจุดประกายความเกลียดชังต่อกลุ่มคนเสื้อแดงได้ เพราะสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนชนชั้นกลาง ในเมืองมีความเชื่อพื้นฐานอยู่แล้วว่า กลุ่มคนชนบทนั้น ไม่ฉลาดและไม่มีความรู้ ถูกชักจูงได้ง่าย ดังเช่นที่ประจักษ์ ก้องกีรติ กล่าวว่สังคมไทยนั้นมี “นิทาน” เรื่องหลักที่เล่ากันมาต่อเนื่องยาวนานอยู่เรื่องหนึ่ง เรื่องเล่าที่ว่านี้ กล่าวถึงสังคมไทยว่าเป็นสังคมที่มีความสงบสุข คนไทย มีความรักและความสามัคคีกัน ภายใต้การปกครองแบบ “พ่อขุนอุปถัมภ์” ที่ปกครองแบบพ่อปกครองลูก และในสังคมไทยก็ยังแบ่งคนออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มคนเมือง ที่มีการศึกษาและฉลาดหลักแหลม กับกลุ่มคนชนบทที่โง่ ขาดทุน และถูกหลอกลวงง่าย (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2553: 132) นิทานเรื่องนี้ถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดเป็น ความรับรู้ของสังคมไทยโดยทั่วไปว่าคนชนบทนั้น “โง่ จน เจ็บ” ปัญหาต่างๆ ถูกอธิบายด้วยเหตุผลง่ายๆ ว่า มีสาเหตุหลักมาจากการที่ชาวบ้านในชนบทขาดทุนและถูกหลอกลวงง่าย การแก้ปัญหาจึงต้องให้การศึกษาแก่คนชนบท โดยที่ไม่ได้พิจารณาแง่มุมอื่นๆ อย่างลึกซึ้ง (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2551: 148) หรือในการชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดง ด้วยมายาคติเกี่ยวกับคนชนบทที่ “โง่ จน เจ็บ” ซึ่งยังอยู่ในความรับรู้ของชนชั้นกลางในเมือง ทำให้ไม่พยายามทำความเข้าใจสาเหตุของการชุมนุมที่แท้จริงว่าเป็นผลมาจากอะไรบ้าง แต่กลับอธิบายอย่างง่ายๆ ว่ากลุ่มคนชนบทที่เข้ามาชุมนุม “รับเงิน

มาชุมนุม” (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2553: 137)

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ กล่าวถึงวิกฤติความรู้เกี่ยวกับ สังคมชนบทไว้ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ สังคมไทยมีกรอบความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมชนบทอย่างจำกัด สังคมชนบทถูกวาดภาพให้เป็นสังคมที่มีความเจริญทางวัตถุแต่ผู้คนเต็มไปด้วยน้ำใจไมตรี

“ความหมายของ “สังคมเมือง-สังคมชนบท” ที่เกิดขึ้น ในช่วงยุคสมัยของการพัฒนาได้ทำให้เกิดการอธิบาย ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับชนบทโดยเน้นการรักษา คุณลักษณะที่ดีของชนบทเอาไว้ มีการอธิบายสังคม ชนบทว่าเป็นสังคมที่ชาวบ้านนั้น “โง่ จน เจ็บ” ที่ต้องได้รับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่ความโง่นั้นส่วนหนึ่ง มาจากความเชื่อของชาวบ้าน ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดี ที่ควรรักษาเอาไว้ (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2557: ออนไลน์)

ประเด็นที่ห้า คือ ความน่ากังวลต่อสถานการณ์ การสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องการเมือง และ ศาสนา/ลัทธิความเชื่อ

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาการสื่อสารความเกลียดชัง บนฐานความเกลียดชังเรื่องการเมือง และศาสนา/ลัทธิ ความเชื่อ ผู้วิจัยมีความกังวลต่อสถานการณ์การสื่อสาร ความเกลียดชังบนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อใน สังคมไทยมากกว่าฐานเรื่องการเมือง แม้ว่าคลิปวิดีโอ ในเว็บไซต์ยูทูบ (ภาษาไทย) ที่เข้าข่ายเป็นการสื่อสาร ความเกลียดชังบนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อ จะพบ อย่างจำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับฐานความเกลียดชังเรื่อง การเมือง โดยจำกัดทั้งในแง่จำนวนและประเด็น กล่าวคือ พบในจำนวนที่น้อยกว่าคลิปวิดีโอที่เข้าข่ายเป็นการ สื่อสารความเกลียดชังเรื่องการเมือง และประเด็นก็ไม่ได้ หลากหลาย แต่พบเฉพาะการแสดง ความเกลียดชังต่อ ชาวพุทธและศาสนาอิสลามเท่านั้น แต่ที่ผู้วิจัยกังวล ต่อสถานการณ์การสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่อง ศาสนา/ลัทธิความเชื่อในสังคมไทยมากกว่า เนื่องจาก ผู้วิจัยพบว่า คลิปวิดีโอที่เข้าข่ายเป็นการสื่อสาร ความเกลียดชังบนฐานเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อถูก อัปโหลดโดยผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจำนวนมาก ไม่กี่คน อย่างต่อเนื่อง

สะท้อนให้เห็นว่ามีความพยายามที่จะสร้างความเกลียดชังต่อชาวมุสลิมและศาสนาอิสลามอย่างสม่ำเสมอ ขณะที่คลิปวิดีโอที่เข้าข่ายว่าเป็นการสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องการเมืองนั้น ผู้ใช้ที่อัปโหลดส่วนมากจะไม่ได้อัปโหลดซ้ำหลายคลิปวิดีโอ (พิจารณาจากข้อบัญญัติผู้ใช้) และเมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป เช่น ขณะนี้ (พ.ศ. 2557) ผู้เล่นทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่มคนเสื้อแดง สู้กับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พวม.) หรือกลุ่มคนเสื้อเหลือง เป็น กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ต่อสู้กับรักษาการรัฐบาลพรรคเพื่อไทยและกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่มคนเสื้อแดง การสื่อสารความเกลียดชังบนฐานเรื่องการเมืองในเว็บไซต์ยูทูปก็จะเปลี่ยนประเด็นที่จุดประกายความเกลียดชังไปด้วย แต่สำหรับฐานความเกลียดชังเรื่องศาสนา/ลัทธิความเชื่อ ก็ยังพบเนื้อหาที่แสดงความเกลียดชังต่อชาวมุสลิมและศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะเรื่องวิธีการรับมือ ตอบโต้ และจัดการกับการสื่อสารความเกลียดชัง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ การเมือง ศาสนา สันติวิธี สื่อใหม่ และผู้เข้าข่ายว่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังเกี่ยวกับแนวทางการรับมือและจัดการกับการสื่อสารความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นมุมมองที่หลากหลายในประเด็นดังกล่าว โดยในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญสามารถประมวลแนวทางการรับมือและจัดการกับการสื่อสารความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูปได้ โดยการสร้างองค์ความรู้ สู้กันด้วยข้อมูลที่แตกต่าง ไม่เหมารวมและเกลียดชังในมิติเดียว การใช้กฎหมายที่มีอยู่กำกับดูแลการสื่อสารความเกลียดชัง และการสร้างความตระหนักรู้ถึงผล

กระทบของการสื่อสารความเกลียดชัง ขณะที่ในทัศนะของผู้ที่เข้าข่ายว่าจะเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชัง มองการรับมือและจัดการกับการสื่อสารความเกลียดชังในเว็บไซต์ยูทูปออกเป็น 2 แนวทาง

แนวทางแรก คือ แนวทางการจัดการหรือการตอบโต้เชิงเทคโนโลยี ได้แก่

1. การ “แบ่งปัน” หรือการ “แชร์” คลิปวิดีโอที่ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าเป็นการสื่อสารความเกลียดชังเข้าสู่กลุ่ม (Group) ในเว็บไซต์เฟซบุ๊ก
2. การแสดงความคิดเห็น (Comment) บนเว็บไซต์สื่อสังคมออนไลน์ ที่คลิปวิดีโอดังกล่าวถูกอัปโหลดหรือแชร์ไว้
3. การรายงาน (Report) ความไม่เหมาะสมของคลิปวิดีโอดังกล่าวต่อระบบของเว็บไซต์ยูทูป
4. การร้องขอให้รัฐหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการปิดกั้น (Block) เนื้อหาดังกล่าว

แนวทางที่สอง คือ แนวทางการจัดการหรือการตอบโต้ทางสังคม ได้แก่

1. การให้ข้อมูลและการณรงค์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกลุ่มของตนเอง
2. การปล่อยให้เกิดกลไกทางสังคมทำงาน
3. การใช้กลไกทางกฎหมาย

จากผลการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่าคำตอบของผู้ที่เข้าข่ายเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารความเกลียดชังมีลักษณะเป็นการรับมือและจัดการแบบการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ขณะที่คำตอบของผู้เชี่ยวชาญมีลักษณะที่พยายามมุ่งจัดการกับประเด็นเรื่องการสื่อสารความเกลียดชังในระดับรากฐานมากกว่า ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า แนวทางเหล่านี้มีระดับของการที่รัฐเข้ามาแทรกแซงต่างกัน หลายวิธีการที่ถูกกล่าวถึงในผลการวิจัยเป็นวิธีการที่คนในชุมชนผู้ใช้เว็บไซต์ยูทูปหรือแม้กระทั่งคนในสังคมไทยซึ่งอยู่ในพื้นที่ออฟไลน์ สามารถร่วมมือกันสร้างให้เกิดขึ้นได้ เช่น การรายงาน (Report) ความไม่เหมาะสมของคลิปวิดีโอดังกล่าวต่อระบบของเว็บไซต์ยูทูป การให้ข้อมูลและการณรงค์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกลุ่มของตนเอง การสร้าง

องค์ความรู้ เป็นต้น ซึ่งวิธีการเหล่านี้เป็นไปตามหนึ่งในลักษณะของการกำกับดูแล 2.0 นั่นคือการกำกับดูแลโดยผู้ใช้ที่เป็นมวลชน (Mass User Self-regulation) หมายถึง การให้ผู้ใช้ซึ่งเป็นฐานของการสร้างเนื้อหาและการใช้ประโยชน์จากเว็บ 2.0 เป็นผู้กำกับดูแลกันเองด้วยการสอดส่องเฝ้าระวัง (Self-policing) เนื้อหาที่ผิดกฎหมายและผิดกฎของเว็บ 2.0 นั้นๆ โดยเว็บ 2.0 แต่ละแห่งจะออกแบบกลไกที่ให้ผู้ใช้งานสามารถที่จะรายงานเนื้อหาที่ละเมิดกฎหมายหรือกฎระเบียบของชุมชนออนไลน์นั้นได้ เช่น การรายงานการละเมิด (Report abuse) การยกธง (Flag) และการติบ่าขบถความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา นอกจากนี้เว็บ 2.0 หลายแห่ง เช่น เว็บ 2.0 ประเภทเว็บเครือข่ายทางสังคมจะมีระบบสมาชิกและกฎสำหรับดูแลการใช้งาน ซึ่งหากพบว่ามีกฏระเบียบละเมิดดังกล่าว ผู้ใช้ที่ละเมิดอาจจะต้องถูกลบทิ้งด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ถูกภาคทัณฑ์ หรือขับไล่จากการเป็นสมาชิกและลดถอนสิทธิในการใช้งานเว็บไซต์ เป็นต้น (พิรงรอง รามสูต, 2556: 130)

ขณะที่บางวิธีการจำเป็นที่รัฐจะต้องใช้อำนาจในการแทรกแซงสูง เช่น การปิดกั้นการเข้าถึงเนื้อหาอื่นๆ ในความคิดเห็นของผู้วิจัย การจะเลือกใช้วิธีการรับมือและจัดการกับการสื่อสารความเกลียดชังแบบใดนั้นต้องพิจารณาควบคู่ไปกับระดับความร้ายแรงของการสื่อสารความเกลียดชัง

จากระดับความร้ายแรงของการสื่อสารความเกลียดชัง 4 ระดับ (Cortese, 2006: 3-4) ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับประยุกต์ใช้ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการสื่อสารความเกลียดชังมีระดับความร้ายแรงอยู่ที่ระดับ 1-3 ได้แก่ การเลือกปฏิบัติโดยไม่ตั้งใจ การตั้งใจดูถูกเหยียดหยาม/เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง และ การขู่ให้เกิดความเกลียดชังต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง แนวทางการรับมือและจัดการกับการสื่อสารความเกลียดชังดังกล่าวยังสามารถดำเนินการได้โดยผู้ใช้ในชุมชนของเว็บไซต์ยูทูป โดยอาจเปิดโอกาสให้ผู้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

ของการสื่อสารความเกลียดชังและรู้สึกว่าตนเองได้รับความเสียหายจากการสื่อสารความเกลียดชังดังกล่าวฟ้องร้องดำเนินคดีโดยใช้กฎหมาย มาตรการ บล๊อคโทที่มีอยู่หรือการร้องเรียนไปยังเว็บไซต์ยูทูปว่าเนื้อหานั้นๆ ละเมิดกฏ กติกา มารยาทของชุมชนยูทูปอย่างไร แต่หากความร้ายแรงของการสื่อสารความเกลียดชังอยู่ในระดับที่ 4 คือ การขู่ให้ใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชัง เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องติดตามอย่างใกล้ชิดว่าการขู่ให้ใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มเป้าหมายความเกลียดชังดังกล่าวจะข้ามเส้นมาสู่การใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพจริงๆ ได้หรือไม่อย่างไร เพราะหากมีสัญญาณบ่งบอกถึงความเป็นไปได้ที่จะมีการขู่จะขยายตัวไปสู่การใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพก็อาจจะต้องใช้อำนาจรัฐแทรกแซงเนื้อหาดังกล่าว โดยอาจปิดกั้นการเข้าถึงเนื้อหาอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งทัศนคติดังกล่าวข้างต้นของผู้วิจัยสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ในงานวิจัยนี้ ผู้เชี่ยวชาญระบุว่า การดูถูกเหยียดหยามต่างๆ เช่น การสื่อสารที่มีลักษณะลดทอนความเป็นมนุษย์ต่างๆ ถือได้ว่าเป็นการสื่อสารความเกลียดชัง แต่ยังคงอยู่ในระดับที่เป็นเสรีภาพในการแสดงออกอยู่ ไม่มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้าไปดำเนินการปิดกั้นการเข้าถึงเนื้อหาอื่นๆ แต่หากเป็นลักษณะของการข่มขู่ รัฐจะต้องติดตามสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยในอนาคต

จากการทำวิจัยนี้ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นประเด็นอีกหลายประเด็นที่น่าจะนำไปพัฒนาเป็นหัวข้อวิจัย และศึกษาทำความเข้าใจต่อไปในอนาคต โดยมีประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. สังคมไทยมีต้นทุนทางสังคมใดบ้างที่เป็นเกราะป้องกันไม่ให้เกิดการสื่อสารความเกลียดชังล้ำเส้นไปสู่การใช้ความรุนแรงเชิงกายภาพ

2. การสื่อสารความเกลียดชังในพื้นที่ออนไลน์และพื้นที่ออฟไลน์มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

3. เส้นแบ่งระหว่างการสื่อสารความเกลียดชังกับเสรีภาพในการแสดงออกในสังคมไทยอยู่ตรงไหน
4. การโจมตีสิ่งที่เป็นที่เคารพศรัทธาของกลุ่มบุคคลจะถือเป็นการสื่อสารความเกลียดชังหรือไม่อย่างไร

5. คนในสังคมไทยมีวิธีการรับมืออย่างไรกับการสื่อสารความเกลียดชัง และวิธีการรับมือในลักษณะใดที่เหมาะสมที่สุดสำหรับสังคมไทย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรือเซะ-ตากใบ...เกี่ยวอะไรด้วย [ออนไลน์]. กรุงเทพฯธุรกิจ (25 พฤศจิกายน 2556) แหล่งที่มา: <http://bit.ly/1iTj2nQ> [10 สิงหาคม 2557]
- กษมาช นีรปัทมะ. **Happy Birthday...YouTube**. กรุงเทพฯธุรกิจ (28 มีนาคม 2554) แหล่งที่มา: <http://bit.ly/1kPIIE2> [10 สิงหาคม 2557]
- กาญจนา แก้วเทพ และ นิคม ชัยชุมพล. (2555). คู่มือสื่อใหม่ศึกษา. โครงการเมธีวิจัยอาวุโส, ฝ่ายวิชาการ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2555). สื่อเก่า - สื่อใหม่: สัญยะ, อัตลักษณ์, อุดมการณ์. โครงการเมธีวิจัยอาวุโส, ฝ่ายวิชาการ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กานต์ ทศนภักดิ์ (บรรณาธิการ). (2555). บันทึกการอภิปรายในหัวข้อ : “พรมแดนของ free speech และ Hate Speech ในการแสดงความเห็นทางการเมือง” สื่อใหม่กับความเคลื่อนไหวทางการเมือง” (pp. 114-139). เชียงใหม่: มูลนิธิไฮน์ริค เบิลล์.
- คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ. (2555). รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) กรกฎาคม 2553-กรกฎาคม 2555. บทสรุปผู้บริหาร: คณะกรรมการ.
- โครงการกลไกสื่อมวลชนศึกษาเพื่อสุขภาวะ มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา. (2553). ปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในเครือข่ายสังคมออนไลน์. วารสารศาสตร์, 4(1), 3-30.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ) (2553). ความรุนแรงซ่อนหา/หาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ชาญชัย ชัยสุขโกศล. (2554). **Hate Speech และข้อมูลที่เป็นอันตราย : ทางเลือกและวิธีตอบโต้ทางการเมือง**. (2556). เมื่อใดที่การแสดงความคิดเห็น กลายเป็นการใช้ความรุนแรง? Paper presented at the สัมมนาเพื่อนำเสนอร่างรายงานการวิจัยโครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. ช่วงที่ 2 ปีที่ 3 สันติวิธีและความรุนแรงในสังคมไทย: ความรู้ ความลับ และความทรงจำ. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดาวัน อินทร์เหมือน, จุฬารัตน์ ดำรงวิจิตร, และชนาพล อิวสกุล. (2547). (กองบรรณาธิการวารสารฟ้าเดียวกัน). **มายาคติ มลายูมุสลิมในสังคมไทย**. ฟ้าเดียวกัน, 2(3), 84-105.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2555). โทสวาท, มติชนสุดสัปดาห์, p. 25.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2551). นิทานสอนใจว่าด้วยความโง่ จน เจ็บ ของผู้เลือกตั้งชนบท : มายาคติและอคติของนักรัฐศาสตร์ไทย. ฟ้าเดียวกัน, 6(4), 140-155.

- _____. (2553). นิทานแห่งชาติเรื่อง “รักแห่งสยาม” “พ่อขุนอุปถัมภ์” และ “ชนบทไร่ไผ่สงสาร”. ใน วิทยุ ไตรศัริยธรรมา (บรรณาธิการ.), Red Why :แดงทำไม (pp. 128-141).
- Innocence of Muslims: 13 นาที แห่งความเกลียดชัง [ออนไลน์]. ผู้จัดการออนไลน์.(22 กันยายน 2555) แหล่งที่มา: <http://bit.ly/RfW1zD> [10 สิงหาคม 2557]
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. ถ้อยคำแห่งความเกลียดชัง (Hate Speech): มีหรือไม่มี? [ออนไลน์]. มติชนออนไลน์ (11 มิถุนายน 2556) แหล่งที่มา: http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1370952572&groupid=03&catid=&subcatid [10 สิงหาคม 2557]
- พิรงรอง งามสุด.(2556). การกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต. กรุงเทพมหานคร ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มูลนิธิฟรีดริช เอเบิร์ต. (2557) หลากเลื่อนเส้นแดนสมมติ...หลากหลายเพื่อสันติสุขที่ยั่งยืน. แหล่งที่มา: http://www.fes-thailand.org/wb/media/Debate%20Show/Southern%20Governance_final.pdf [10 สิงหาคม 2557]
- ยูทูบ. (2556). คำพูดแสดงความเกลียดชัง. แหล่งที่มา: <https://support.google.com/YouTube/answer/2801939?hl=th> [10 สิงหาคม 2557]
- ยูทูบ. (2557). สถิติ. <http://bit.ly/1gUtkgk> [10 สิงหาคม 2557]
- โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ (DSJ). 9 ปีความรุนแรงภาคใต้” ถกหาแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์. ประชาไท (29 มิถุนายน 2555) แหล่งที่มา: <http://prachatai.com/journal/2012/06/41326> [10 สิงหาคม 2557]
- สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา(สสมส.). จากกรือเซะถึงตากใบ ไฟใต้จะดับลงอย่างไร ? [ออนไลน์]. <http://bit.ly/1nloZs6> [10 สิงหาคม 2557]
- สายชล สัตยานุรักษ์.(2548). การสร้าง “ความเป็นไทย” กระแสหลักและ “ความจริง”ที่ “ความเป็นไทย” สร้าง. ฟ้าเดียวกัน, 3(4), 40-67.
- _____. (2550). ถักทอรั้วกับประดิษฐกรรม “ความเป็นไทย”. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สารคดี.(2551). สัมภาษณ์ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ “การต่อสู้เวลานี้กำลังเพาะเมล็ดพันธุ์ความรุนแรงขึ้นในสังคมแม้ต่างฝ่ายต่างอ้างสันติวิธี” [ออนไลน์]. สารคดี. แหล่งที่มา: <http://www.sarakadee.com/2008/12/16/chaiwat-sataananat/> [10 สิงหาคม 2557]
- อภิญา เพื่อฟูสกุล. (2546). อัตลักษณ์. คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, สาขาสังคมวิทยา, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อมารตยา เซ็น. (2555). อัตลักษณ์และความรุนแรง: ภาพลวงของชะตาชีวิต. แปลโดย ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์ . สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2557). ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://bit.ly/1qWnOPT> [10 สิงหาคม 2557]
- อารี จำปากล้า, ธีรพงศ์ สกุลศรี , และอาซิส ประสิทธิหิมะ (เข้าถึงเมื่อ , 2556). มุสลิมในประเทศไทย: ชายขอบหรือเพียงแค่แตกต่าง? [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://www2.ipsr.mahidol.ac.th/ConferenceVIII/Download/Article_Files/4-MuslimsThailand-Arec.pdf [10 สิงหาคม 2557]

ภาษาอังกฤษ

- Clarke, J. (2012). Google, YouTube Refuse White House Request To Pull Anti-Islamic Film[Online]. Forbes. Available from: <http://onforb.es/1gtRRgy> [10 August 2014]
- Cortese, A.J.P. (2006). **Opposing Hate Speech**. Westport, CT: Praeger Publishers.
- Dozier, R.W. (2003). **Why We Hate**. New York: McGraw-Hill.
- Fagerjord, A. (2010). After Convergence: YouTube and Remix Culture. In: J. Hunsinger, L. Klastrup, and M. Allen (eds) **International Handbook of Internet Research**. New York: Springer.
- Ferguson, C.J. (2009). **Violent Crime: Clinical and Social Implications**. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Haupt, C. E. (2005). **Regulating Hate Speech-Damned if you do and damned if you don't : Lessons learned from comparing the German and U.S. approaches** [Online]. <http://bit.ly/1sYPhnZ> [10 August 2014]
- Kahn, Robert A. (2006). Cross-Burning , Holocaust Denial , and the Development of Hate Speech Law in the United States and Germany. **Mercy Law Review**, 83(163).
- mediasmarts. (2012). **Online Hate - An Introduction**. Available From: <http://mediasmarts.ca/online-hate/online-hate-introduction> [10 August 2014]